

Ціна 75 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

У НІ ВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК XXVI.

ВЕРЕСЕНЬ — SEPTEMBER

ч. 308

НОВІ ДНІ

NOWI DNI

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

Засновник, видавець і редактор 1950-1969
П. К. Волиняк

Видає видавництво "Нові Дні"

В. В. Павлюк — адміністратор

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ:

Д. В. Кислиця — головний редактор (у відпустці)
О. Н. Гай-Головко, М. Г. Дальний,
О. І. Коновал, Роман Рахманний

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ (на рік):

Канада і США — 0.50 доларів
Австралія — 4.50 австралійських доларів
Франція — 25 франків
Англія — 1.75 фунта

Всі інші країни Європи, Венесуеля — 5.00 дол.
Решта країн Південної Америки — 4.00 дол.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

в Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England.

в Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide.
S. 5001, Australia.

на Чікаго і околиці:

Mr. D. Sawertailo,
1745 Junior Terr., Des Plaines, Ill. 60016, U.S.A.

на Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevskyj,
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116,
U.S.A.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

N O W I D N I
28 Northcliffe Blvd.
TORONTO, ONT., CANADA
M6H 3H1

Second Class Mail Registration Number 1668

На першій сторінці обкладинки: Олекса Несторович Гай-Головко.

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

С. Гаран — Верблюжа доба	2
І. В. Пуха — Про школи в Запорізькій Січі	6
І. Верес — Іванові Драчові на дорогу	7
В. І. Гришко — Час на перегляд і час на зміни	11
С. Підкова — Мікромани	16
О. С. — Коти і собаки	16
І. Качурський — Імальська творчість О. Гурської	18
М. Цальний — Велика втрата	20
Г. Матвієнко — Достойний дарунок Юзілеєви	22
Т. Х. — Фізично слабкіша стать	23
Б. Коваленко — Лесі	24
Б. Кушнір — Цінна праця про М. Березовського	25
С. Воскрекасенко — Запитання до вчителя	26
В. Жила — Критичне мірило ідейності й краси	27
Читачі пишуть	30
Ф. Подопригора — Посвячення ОДУМ-івській оселі "Україна" біля Лондону, Онт.	31
М. Д. — Ювілейна Зустріч ОДУМ-у	31
К. Сенишин — "Козубівські" вечори	32
Ф. П. — З відзначення о. прот. М. Дебрина	32

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Кириченко Леонід, Гамильтон, Канада	\$ 5.00
Бакало Варвара, Бруклін, США	5.50
Гриценко Галина, Вест Лос Ендженос, США	5.00
Дерев'янка Іван, Бельгія	5.00
Боднарчук Іван, Торонто, Канада	5.00
Кокоть М., Бельгія	3.90
Котенко Володимир, Чікаго, США	3.50
Юрченко Іван, Су Сейнт Марі, Канада	3.50
Корнійчук Д., Садбери, Канада	3.50
Перець Андрій, Брамптон, Канада	3.50
Гаврющенко Сергій, Парсіппані, США	3.50
Манченко Іван, Порт Джарвіс, США	3.50
Стрижовець Петро, Трэй, США	3.50
Зима Марія, Мт. Бриджс, Канада	3.00
Оношко Євдокія, Рочестер, США	2.50
Гайовий Федір, Міннеаполіс, США	2.00
Подубинський Василь, Маємі, США	2.00
Іванченко Надя, Торонто, Канада	2.00
Комітет Полтавських Вечорів, Торонто.	
Канада	50.00
Подопригора Федір з Лондону (Канада)	
переслав зі збірки на прийнятті в честь о. прот. М. Дебрина	10.00

НА 25-ИЙ ЮВІЛЕЙ "НОВИХ ДНІВ"

Д-р Запутович Богдан, Канада	\$ 17.00
Прот. о. Чумак Іван, США	13.50
Ковалевський Микола, США	10.00
Дзюбинська Валентина, США	10.00

Щиро дякуємо всім за допомогу і пам'ять.

Редакція і адміністрація "Нових днів"

Редакція не відповідає за зміст платних оголошень.

Статті з поданими іменами авторів не конче відбивають позицію редакції.

ГАЙ-ГОЛОВКОВІ – 65

Ось і Олексі Несторовичу Гай-Головкові відгриміло цілих 65. Цим збільшилася ще на одного кількість наших "цілком повнолітніх" чи упривілейованих співробітників. Якщо дотепер, живучи в Канаді, Олекса Несторович писав і друкував свої твори без відриву від виробництва, то віднині, ставши упривілейованим — пішовши у відставку, він стає необмеженим господарем свого часу і віддається виключно творчій праці — як поет, прозаїк і літератор узагалі. Заслужена пенсія йому гарантує матеріальну забезпеку і незалежність, а такий дозрілий вік — глибоку і плідну літературну творчість, базовану на великому життєвому досвіді і багатій ерудиції.

Олекса Несторович Гай-Головко народився 12 серпня 1910 року в духовній родині на Поділлі — в селі Писарівці Крутянського району. Початкову освіту Олекса здобув у семирічці, а середню — в Красносільській агрономічній школі. Закінчивши 1931 р. Ленінградський університет, вступив був як аспірант до Ленінградського науково-дослідного інституту, якого закінчили не зміг — викрили його соціальне походження. Переїхавши в Ленінград, О. Гай-Головко був членом Асоціації пролетарських письменників (1929-1932), а пізніше членом Всеукраїнської спілки пролетарських письменників (1932-1933), членом СРПУ (до 1941 р.). Писати почав дуже рано, свої поезії читав у колі найближчих друзів ще в Красносільській агрошколі, але давати до друку не поспішав, бо його твори були далекі від вимог цензури.

Мавши вже 20 років, Гай-Головко уперше надрукував свій поетичний твір у журналі "Зоря" (Дніпропетровське), а коли йому було 24 роки, видав першу збірку своїх поезій "Штурмові баляди" у видавництві "Український робітник", Харків, 1934 р. Року 1936 київське видавництво "Радянська література", видало його книжку оповідань "Світання", а через рік — книжку "Десять новель".

Поза літературно-творчою працею О. Гай-Головко постійно перебував на службі в видавництвах — як член редакцій журналів, як редактор шкільних підручників з української літератури (у видавництві "Радянська школа"), у радіомовленні, на Київській кінофабриці.

На весні 1940 р. О. Гай-Головко перейхав із Києва до Львова, де працював до вибуху війни редактором у радіокомітеті. Лишившись у Львові, бере діяльну участь в українському культурному житті, в організаційній роботі нового видавництва, входить до першого складу редакційного колективу "Українського видавництва", приймає на себе обов'язки запланованого літературного журналу "Розкуте слово" (німецька окупаційна влада заборонила видавати цей журнал), у складі похідної редакції доїхав аж до Фастова — редактуючи актуальні видання і друкуючи їх у різних

друкарнях по дорозі (по дорозі до Києва). Разом з усією похідною редакцією був арештований і привезений до львівської в'язниці під кінець літа 1941 р. — гестапо допильнувало, щоб українських патріотичних видань ніхто не смів ширити на зайвоюваній німецькою армією українській території. Невідомо, чим би цей арешт скінчився тоді для цієї групи і Олекси Гай-Головка, якби не енергійні рятівні заходи професорів Юрія Полянського, Василя Сімовича та Володимира Кубійовича. А так хлопці втратили не голови, а тільки гарні чуприни свої, хто їх мав (Олекса, Юрко, Роман, Борис...).

Ще під час війни — 1942 року — О. Гай-Головко видає у Львові нову збірку поезій під назвою "Сурмач", а незабаром по війні, уже в Німеччині, вийшла друком його лірично-сатирична поема "Коханіяда" (1947). Тоді ж почавши писати в Німеччині "Поєдинок з дияволом", він продовжував працювати над цим твором в Англії (у Лондоні), а закінчив аж у Віnnіпегу, Канада. Вийшов у світ цей його твір, у двох томах, 1950 року. Також у Віnnіпегу виходить 1959 року його збірка оповідань під назвою "Одчайдущні", а року 1970 — "Поетичні твори в трьох томах" (Том перший) — у видавництві "Нові дні".

Цього року О. Гай-Головко має намір видати другий том "Поетичних творів" і літературно-критичні нариси "Українські письменники в Канаді" — також у видавництві "Нові дні".

Тепер Олекса Гай-Головко належить до Об'єднання українських письменників у Канаді "СЛОВО", у якому належить йому одне з найпочесніших місць. Ми певні, що "СЛОВО" — не тільки канадське — належно і гідно відзначити цього року ювілей свого члена-ветерана.

Бажаємо нашому дорогому Ювіялові кріпенького здоров'я і ще багато, багато років успішної творчої праці.

Редакція "Нових днів"

Помер професор Юрій Полянський

Як довідуємось із пресових повідомлень, 19-го липня ц.р. помер в Аргентині професор Юрій ПОЛЯНСЬКИЙ, один із найстарших і найвизначніших наших учених.

Народився проф. Ю. Полянський 6-го березня 1892 р. в священичій родині на Лемківщині (с. Воля Mixova). Покійний був відомим ученим географом і геологом, в роки 1939-41 завідував катедрою географії у Львівському університеті ім. Ів. Франка, а в Аргентині, в Буенос-Айресі, був професором геології в державному університеті.

ВЕРБЛЮЖА ДОБА

(євгеніка)

Коли світ, виснажений браком вугілля й нафти, здавалося, загальмував обертання довкола Земної осі, Мирон Круча відкрив нове джерело енергії. Невичерпне, дарове, легкодоступне. Сяде було чоловік зручненько до крісла, повісить на шию трансформатор електричних імпульсів мозку і почне мисленно керувати довкіллям. І вікна в його кімнаті зненацька відкриваються; книжки зіскакують з поличок і читаються вголос; горнятко наливається кавою і пливе по кімнаті до столу; черевики скидаються і біжать до східців на чистку. Нарешті цей славний винахідник наказував своєму тілу летіти і воно неслось в повітрі. На працю, до каварні, а навіть і в тихоокеанську бананову республіку Тарамару. Її президент все переманював Мирона:

— Чоловік-альбатрос хоче назавжди лишатися з нами? Він зробить так, щоб ми теж могли літати?

— Так-так! — відповів Мирон, — я власне хвилину тому думав, що це полегшить збирання кокосових горіхів і допоможе рибальству. Але це в недалекому майбутньому. Завтра ж мені треба вертатися додому. Там на столі лежать пляни неподінченої праці.

У президента під серцем смоктав хробачок пожадливості.

— А дома чоловік-альбатрос має ще один корисний винахід?

— Hi! — заперечив Мирон, — але мій старий винахід можна використати для побудови і уstanовлення небесного житла. Скажімо, із пластичного матеріалу. Максимум сонячних променів. Мінімум захворювань. Свіже, чисте повітря, як у горах.

Президент Кукуруку кивнув пальцем. Члени його уряду схопили Мирона за руки і дали йому стусана в бік, щоб слухався.

— Нам теж придадуться небесні курені, — оголосив президент. — У нас річний приріст населення 3%, а на острові вже нема місця. Отож, містере Круче, нам потрібне ваше знання і вміння. Бо на зорях написано так: Тарамара стане великою, пацифічною потугою. Її добробут буде триматися на податках, що прибуватимуть від сусідів. Риба, пташина й людина прислухатимуться до голосу Тарамари...

Мирон Круча, виведений з душевної рівноваги, окинув оком все довколо й оцінів ситуацію. Острів'янин, що потягнув його трансформатор і вже повісив собі на шию як медальйон, стояв збоку, можливо, ще в осязі Миронових імпульсів-думок. Мирон послав потужні мислі у напрямку до високих пальм і зненацька кокосові горіхи заторохтили згори на голови президента і членів його уряду. Доки вельми здивовані бездипломні

дипломати чухали собі гулі, Мирон відняв свій трансформатор і полетів додому, лишаючи Тарамару, як і знайшов її, другорядною пацифічною потугою.

— У невірних руках, — сказав собі, — моя таємниця може стати знаряддям поневолення. То тримай, вражай сину, цю таємницю у своїй голові, не давай нікому.

**

Хто це понуро дивиться навколо, точить ніж об цементні сходи, кладе бомбу до наплечника? Це вбивця на послугах великого фінансового товариства. Малий, миршавий, банькатий... Йому наказ: або вбити Мирона, або купити. Від нього не відв'яжешся так легко як від президента Кукуруку. Бо товариство уклало мільйони в розробку рушійної сили, що замінила б нафту й вугілля. Воно наловило верблюдів у буші. Заснувало виробню верблюжого реманенту. Відкрило бійню, шкірообробню. Розгорнуло рекламну кампанію: "Купуй каравелю пустель: сама біжить, сама ходить і сама харчі знаходить."

То хіба ж тепер цим мільйонам пропадати?

— Hi! — пишно каже банькатий. — Присягаюся верблюжими ратицями, ні!

Спершу він пропонує Миронові телефонічно велику суму за його таємницю. Безуспішно.

Потім приїжджає на верблюді до Миронового дому. Ставить тварину на коліна і зіскакує на землю. Удає, що бере топографічні виміри. А тим часом пильно спостерігає кожен рух біля Миронового будинку, щоб дізнатись, коли той прилітає додому.

А Мирон майже ніколи не прилітає. Сказано, нема господині. Навіть дверей передніх чоловік не вживає. Зранку, було, вилетить через димар у небо: так коротший шлях понад дахи й телевізійні антени. А вернеться хіба аж пізно ввечорі. Під час пообідної спеки підіймається до вищих прошарків прохолоди над містом і там продовжує свою роботу. А ночує теж під хмарами у теплих спальнích мішках. Чисті, прозорі ночі... Далекий гомін неспокійного міста...

Отож, одного вечора, коли Мирон нарешті прибув додому, агент заспішив. Він вихопив бомбу із торби, запалив і кинув її, цілячись у димар, як у баскетбольну сітку. Потім побіг до верблюда з метою податися гальюпом навтьоки. Тільки тварина не квапилася. Вона не розуміла важливості операційного моменту і потребувала конкретних аргументів у формі лозини. Отож, доки Мирон залазив до позолоченого сідла, його серце аж завмирало від страху. До того вінувесь час оглядався на бомбу, що впала не в димар, а

Увага!

Увага!

Уже вийшла з друку книга публіцистичної і літературної творчості

ПЕТРА ВОЛИНЯКА

ПОГОВОРИМО ВІДВЕРТО

Книга має 680 сторінок, на добром папері, 25 фот., у твердій оправі.

Ціна книги 12.75 дол., включно з пересилкою.

Книгу можна купити лише у місцевих представників або безпосередньо у секретаря Комітету:

Mr. I. Oleksiuk
20 Larkin Avenue
Toronto, Ont., Canada
M6S 1L8

Поштові перекази або чеки вписувати на

P. WOLYNIAK FUND

на землю і тепер котилася повільно, але невідхильно в напрямку до верблюда. Вона загрозливо сичала як смертельна гадюка, і раптом... потасла.

Роздратований поразками, банькатий простує на пошту і посилає до Мирона листа. Не просто, а персонального. Хто відкриє його, той шкодуватиме до кінця своїх днів. Бо вибух відріве йому руки. А якщо в ту хвилину лист піднeseться до очей, щоб показати зворотну адресу, то й голова піде слідом за руками.

Ось коверт-бомба штампується на пошті, іде автами, іде конвеєрами, вкидається поштарем у щілину Миронових дверей, підіймається на го-рішній поверх і відкривається.

— Гур-гур! — вибух струшує цілим будинком.

Мирон саме голиться. Повітряна хвиля зриває двері з завіс і пхає чоловіка лицем у дзеркало. Але крім напухлого носа цим разом іншої тілесної шкоди нема.

Та не стільки президент Кукуруку і не стільки верблюжий агент завдали Миронові прикорости, як найвищі урядові чинники з підборіддям, що випинається наперед.

Під час економічного застою до влади прийшла партія екстремістів і запровадила диктатуру людей із вольовим, породистим підборіддям.

Вони ходили у шкіряних піджаках і віталися гаслом "Горе безпартійним! Горе плазунам з закругленим підборіддям!"

Вони жили з соціальної запомоги і носили во-гнепальну зброю, щоб утримати більший шматок економічного пирога.

Вони кричали на Мирона і вили, і ногами тупотіли: "Віддай урядові! Віддай партії свою таємницю! Нам її треба-треба-треба!"

Він же високий дивився на них спокійно і думав: "Вам її тільки дай, то ви при владі так довго сидітимете, що й коріння у парламентарні крісла попускаєте." Потім заривався мисленно у світ винаходів і сам-один вистоював словесні бурі і моральні тиски, як маленькі українські коні витримують довгу холодну зиму. Тільки його скроні все більше сивіли, бо коли в чоловіка немає жінки — підтримки, то сивина йому підруга.

Це тоді цека партії наслало на нього панну Варвару Снов, молоду жінку, обдаровану такою тілесною радіяцією, що викликає на лицеах пристніх мимовільну усмішку.

— Хе! Хе! — зловтішно потирали руки члени цека. — Ще ніхто не встояв проти цього параноїка. Панна Снов доконає все, аби тільки довести свою зверхність над чоловіками.

— Ну, що ж! Хай доконує! Йи вершечки, а нам корішечки; їй принципи, а нам результати.

І ось партійка Снов летить до Мирона наче спритна Юнона. На той час наш винахідник вселився до небесного житла. Здавалося, він нама-

гався заховатися від людської уваги високо-високо у хмарах над морем. Та його винахід, як магнет, притягав заворожені очі.

Панна Снов пірнає крізь автоматичні восьмигранні ворота до великої центральної залі. Довкола на підлозі і на різних рівнях кімнати ростуть квіти, фруктові дерева і городина. Це так житимуть люди майбутнього. Практичним оком молода жінка озирається довкола. В себе дома вона завжди переставляє і міняє меблю.

Від балкона однієї з бічних кімнат злітає сам господар і панна Снов помічає відсутність у своєму серці тих завчених рефлексів ненависті, що їх звичайно провокує присутність заокругленого підборіддя. Перед нею стоїть літній, але стрункий мужчина, з виду ретельний послідовник просторового спорту.

— Шановна панно, яку нову прикрість ви привезли з собою? Пару місяців тому партія вимагала, щоб я платив податок за міську воду. А всім відомо: я вживаю тільки дощову. Потім прислали рахунок за замітання вулиці. Смішно. Бо в мене й вулиці немає. Щождо кухенних покидьків та інших, то вони тут переробляються на добрево для моого ботанічного саду. Вчора ж надійшов лист із загрозою репатріації. Я, мовляв, небажаний імігрант і мушу забиратися туди, звідки приїхав. А якщо я скоренько віддам свою таємницю, то буду бажаним.

— Проте, — заперечила гостя, — ви не з полохливих. Подумайте, хто ж вас више з такою цінною таємницею?

— Це правда. Ніхто не више із таємницею. Але лист загрожує хірургічною операцією, викликом штучної амнезії. Це — щоб я забув таємницю. Так мені віднині краще вже й не навідуватися до міста, а то ще партійні гицлі будуть ганятися за мною. Я також закриваю міську фабрику трансформаторів.

Обличчя молодої жінки поблідло від гніву.

— Це вони вислали листа з розрахунком. Якщо я роздобуду від вас таємницю, то якийсь високопоставлений партієць претендуватиме на славу за мое досягнення.

Мирон глянув на панну Снов.

— Дивно, — подумав собі, — вона випромінює щастя, — а в голос додав: залишайтесь на каву. Я вам покажу свою вітражну галерею. З часописів так виглядає, що ви любите модерне мистецтво. А мое житло із прозорими стінами, як ніяке інше, надається для переливу світла з барвами.

— Якщо ви знаєте, що я люблю мистецтво, то ви дуже уважний, пане Круча. Уважність — рідкісний дар у цю верблюжу добу механічної байдужості.

Той напрямок, що його взяли переговори панни Снов, не припав партійцям до серця.

— Уявіть собі, — говорили вони з жахом, — вона кличе цього безпартійного на ім'я — Мироном.

— Він же її Варварою.

— А таємниці не пускає з рук.

— І негідник закрив фабрику трансформаторів. Ми тільки й маємо двох поліцай, що можуть літати.

— Гідота!

Панна Снов чула ці зауваги й обурювалася. Хіба їй не перешкоджали? Хіба партія не втручалася із своїми недоречними загрозами? Хіба деякі члени не хотіли зібрати жнива з мого посіву? Вона згадувала слова однієї із своїх товаришок: "Жіноче підборіддя так не випинається наперед, як чоловіче", — дивилася в дзеркало й питала себе, куди ж вона більш належала: до партійців чи безпартійних і так уже сталося, що єдиною втіхою молодої жінки на той час були згадки про відвідини небесного житла: вітражна галерея... сунці і розміром з помідор... симпатичний, замкнений у себе винахідник, що все ж мав час помітити її зацікавлення мистецтвом...

Під кінець цека почало вимагати писаний звіт про відвідини. Чому писаний? Панна Снов зrozуміла, що стоїть на слизькому. До речі, ту по-другу, що колись говорила про жіночі підборіддя, заарештували і вона зникла. Не зволікаючи, панна Снов звернулася до Мирона Кручі по право азилу.

Цей партією не передбачений вчинок спричинив багато туди-сюди біганини.

Спершу члени цека скочили до підводного човна і наставили підзорну трубу на восьмигранні двері. А вгору послали тих двох поліцай, що вже мали просторову уніформу. Їхнім завданням було провести арешти. Отак партія мала намір влучити три птиці одним пострілом:

Перша птиця — помста за зраду. Тут малася на увазі панна Снов.

Друга птиця — довічне забезпечення містера Кручі і його таємниці за залізними гратами.

Третя птиця — конфіскація розкішного небесного мешкання для партійного вжитку.

Та легко давати накази, а виконувати їх трудніше. Покружлявши навколо небесного житла, поліцаї не змогли відкрити восьмигранні ворота й вернулися додому з порожніми руками.

Тоді уряд опублікував повідомлення, що в ньому Мирон Круча обвинувачувався в обезчлененні молодої активістки В. Снов. Цей модерний розбійник, стояло так, затримав жінку проти її волі у своєму підхмарному замку. Службовці відділу державного правосуддя, що їх посидалося до замку, щоб розслідувати справу, чули за стінами щось подібне на слізливе благання і зойки порятунку.

Після цього повідомлення партійці влаштовували протестаційні віча в усіх містах країни і вимагали рішучих заходів проти Мирона.

Нарешті одного дня верблюди почали носити тюки із зброяю до летовища. Увечорі ж металеві зозули вискочили із-за хмар і закували з кулеметів у напрямку Миронового мешкання.

Такий вчинок не подобався деяким партійцям. Як значилося в офіційних документах, житло вже належало їм, і вони боялися, що не зуміють позалатувати дірок у незвичайнім будівничим матеріалі. Та інші члени цека й уряду обстоювали правильність рішучих заходів, кажучи, що брак результатів тільки підриває авторитет влади.

Навчений гірким досвідом, винахідник уже приготувався до насоку. Він поставив у цен-

тральний залі потужний трансформатор, що відвертав кулі. Панна Снов із полегшенням на душі спостерігала, як вони рибам на сміх засівали море тихим дощиком.

Тепер члени цека й уряду були здивовані, обурені, сполошенні. Як тій цнотливій панні, їм здавалося, що з них усі глузують. І вони почали вимагати від командування ефективніших заходів.

Тоді ревнули гармати військових кораблів і вирвалися з-під води ракети. Літаки вернулися з вантажем важких бомб і сипнули ними зверху на Миронове мешкання. А він примостиувся із своєю гостею на такому місці, звідки добре видно, послав усім кулям і гарматням наказ, щоб вони в повітрі світилися, і видовище було театральне. Світлими водограями кулі злітали в нічне небо, міняли напрямок і струмками збігали вниз. А бомби розривалися як велетенські феєрверки. На березі зібралася юрба глядачів, що час від часу захоплено вигукували.

Цека й партія казилися від свого безсиля і розуміли, що за цю дорогу виставу вони платили не тільки своєю репутацією, а й останніми військовими резервами масла й бензини. Нарешті з останньою краплею палива пішла й облога небесного мешкання. Настала тиша і громадяни недалекого міста дивувалися, що буде далі. Коли це одного ранку вони прокинулися, щоб побачити в небі ще одне мешкання. А потім ще і ще. Це Мирон Круча розгорнув будівництво широких маштабів. Присутність панни Снов не тільки викликала усміх на його устах, а й наповнювала його серце завзяттям. Скоро вже переслідувані безпартійні почали скуповувати небесні мешкання і поселятися над морями і континентами. Тут вони відкривали школи, засновували урядові установи і фабрики, і розбудовували фарми.

Щождо цека партії й уряду, то вони ще довго сиділи при владі. Члени парламенту по черзі варили чай, замітали підлогу і виголошували промови. Зрештою, їм теж настав час помирати. Останній партієць був таким старим, що й зуби йому повилазили, а підборіддя стирчало наперед ще більше. Мертвим його нікто не могли вийняти із крісла, бо виявилося, що він таки насправді приріс. Так його із тим кріслом і в могилу поклали.

Увага!

Увага!

У В А Г А

Ще є невелика кількість книжок — збірки цікавих оповідань і фейлетонів з еміграційного і "старокрайового" життя. Збірка наз.

"КАМІКАДЗЕ ПАДАЄ САМ"

і коштує 5 доларів. Автор — Анатоль Юриняк.
Замовляти в адміністрації "Нових Днів".

Канадський Комітет сприяння українському Гарвардові

Кілька місяців тому в Торонто створено Комітет сприяння українським студіям при Гарвардському університеті, США. Це комітет на всю Канаду, а його завдання — вести кампанію за збір грошей на завершення Фундації та Інституту Українознавства при Гарвардському університеті. Як відомо, збірка на всі три катедри — історії України, української мови та української літератури — вже з успіхом завершена, а продовжується збірка на таке ж забезпечення фондами на вічно Українського Наукового Інституту.

Щоб успішніше розгорнути інтенсивну збірку в кампанію в усій Канаді, новозформований Діловий Комітет підшукує для кожної місцевості, де найбільше зосереджені українці, постійних і діяльних представників. Комітет налагодив уже безперебійний діловий контакт із центром ФКУ, цебто в самому Гарвардському університеті.

Як і в Америці, всі датки на ФКУ в Канаді звільнені від оподаткування. Досі надійшло до ФКУ понад 300 пожертв із Канади, а серед них і меценатські — від Петра Яцика (\$12.000) і Всіля Осадчука (\$10 000).

Повний склад Комітету такий:

Почесні члени:

Митрополит Максим Германюк
Єпископ Ізидор Борецький
Сенатор Павло Юзик

Члени Ділового Комітету:

Петро Яцик — Голова
Василь Верига — Секретар
Ірина Малицька — Скарбник
Петро Саварин (Едмонтон)
о. д-р Олександер Баран (Вінніпег)
д-р Роман Олійник-Рахманний (Монреаль)
Володимир Лучків
д-р Олександра Копач
д-р Модест Мицик
д-р Юрій Данилів
проф. Дмитро Кислиця

Ревізійна комісія:

Мирослав Бігус
Андрій Григорович
Іван Бонк

Редакція "Нових днів" вітає створення в Канаді такого комітету і закликає всю українську пресу в Канаді підтримувати й підтримувати діяльність Комітету, який уявся за таку історично важливу і похвальну працю — за завершення збірки на ФКУ та Інститут і за всеобще сприяння Українському Гарвардові — нашій великій надії в розвитку української науки силами й засобами української еміграції.

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Цим подаємо до відома, що від 1-го вересня ц.р. п. П. І. Маляр відійшов від виконування обов'язків заст. гол. редактора і члена редколегії нашого журналу — за власним бажанням.

ПРО ШКОЛИ В ЗАПОРІЗЬКІЙ СІЧІ

(Український Історичний Журнал, ч. 3, 1969)

Про запорізьких козаків, їх ролю в історії українського народу, про боротьбу проти польської шляхти та татаро-турецьких загарбників опубліковано чимало праць. Знаний внесок у цю справу зробили радянські вчені. Проте ще не всі сторони життя й боротьби запорожців, зокрема освітня діяльність козаків, досліджені і висвітлені. З'ясуванню цього питання і присвячена дана публікація, написана на основі друкованих праць та архівних джерел.

Понад два з половиною століття у пониззі Дніпра існувала Запорізька Січ. У XVIII ст., коли "вольності війська низового запорозького" були найбільшими, на його території було близько 4 тис. населених пунктів, в яких живо майже 100 тис. чол.¹⁾ В адміністративно-територіальному відношенні запорізькі землі ділилися, крім самої Січі, на паланки до яких входили міста, слободи, села та зимівники.

Перша школа на землях "вольностей війська запорозького" була відкрита "за наполяганням" Коша в 1576 р. (в деяких джерелах — близько 1576 р.). Недалеко від нинішнього Новомосковська Дніпропетровської області, у фортеці, спорудженні запорожцями на острові, оточеному з трьох боків р. Самарою та її рукавом Самарчуком, було збудовано невелику дерев'яну церковницю, а при ній — "шпиталь" та "загальну" школу.²⁾ У школі могли навчатися всі бажаючі, малолітні й дорослі, хлопчики і юнаки.³⁾ У 1602 р. при самарській церкві засновано козацький Пустинно-Миколаївський монастир. З того часу школа стала називатися "манастирською".⁴⁾

Тяжкі випробування випали на долю цієї першої запорізької козацької школи. Не раз разом з фортецею-манастирем вона витримувала натиск ворогів, не раз зникала у вогні пожеж. Та запорожці знову відбудовували її⁵⁾. Так, наприклад, вона була зруйнована в 1635 р. польськими військами, в 1654 р. — турками та татарами,⁶⁾ 1672 р. її було відновлено,⁷⁾ а 1690 р., в час "морової пошести", щоб не допустити поширення хвороби, її разом з монастирем спалили самі козаки. 1712 та 1736 рр.⁸⁾ — знову горіла.

1750 р. в манастирській школі двоє вчителів навчали 87 учнів.⁹⁾ На той час це було значне число.

1659 р. на Чортомлицькій Січі (нижче Нікополя) була залежтаєна січова військова церква¹⁰⁾ з школою при ній. Школа вважалася центральною, головною. На так званій "Новій Січі", на р. Підпільній, біля нинішнього с. Покровського Нікопольського району Дніпропетровської області, була відкрита школа, в якій за свідченнями очевидців навчалося 50 малолітніх учнів і близько 30 молодиків¹¹⁾.

Крім названих, на Запоріжжі існували парафіяльні школи — при церквах, у центрах паланок, слободах, селах. У 1766 р. на загальній військовій раді козаки ухвалили відкрити школи при церквах майже всіх парохій¹²⁾ і значною мірою цю ухвалу реалізували.

На думку Феодосія — історика Катеринославської епархії, — школи існували "майже при всіх парафіяльних церквах запорозького поспільства".¹³⁾

За даними відомого дослідника історії запорізьких козаків Д. І. Яворницького на Запоріжжі було 44 церкви. Думати, що при кожній з них працювала школа, немає підстав. У цьому питанні найближче до істини стоять радянський дослідник "козацької музи" О. Казимиров, який, посилаючись на архівні документи, твердить, що існували церковно-парафіяльні школи при 16 церквах, які діяли на території Коша Запорізької Січі.¹⁴⁾ Нам удалось встановити, що були вони, наприклад, в Старому Кодәці,¹⁵⁾ в Макарівці,¹⁶⁾ в Новому Кодаці¹⁷⁾ та ін.

Крім загальносвітніх, на Запоріжжі існували спеціальні школи, що готували співаків, музикантів, адміністративний апарат та ін. При Січовій школі співаків готував особливий відділ,¹⁸⁾ який з часом виділився в окрему школу "вокальної музики і церковного співу". С. І. Мишецький писав, що слава про неї розійшлася далеко і вчитися сюди приходили з усієї "Малоросії", з Києва і з Польщі. Всього у цьому закладі навчалося понад 30 учнів.¹⁹⁾ З 1770 р. його було переведено з Січі в слободу Орловщину, на лівий берег р. Орелі (в район сучасного Верхньодніпровська). Подібні школи існували і в паланках.²⁰⁾

Славнозвісною на Запоріжжі була "полкова музика", яка включала в себе кобзарів, довбишів, сурмачів, трубачів, а також скрипалів, цимбалістів та органістів.

У 1754 р. п'єтман Якім Гнатович організував на Січі школу, яка готувала полкову старшину, військових канцеляристів та інших фахівців для різних адміністративних посад у козацькому управлінні. Проіснувала вона 15 років, до турецької війни.²¹⁾

У запорізьких школах ссвіту здобували хлопці, — діти батьків, які жили на землях Січі і належали до різних станів. Проте слід підкреслити, що запорізька сірома, наймити, голота, які працювали у багатих козаків та старшини, не вчили своїх дітей. Головною перешкодою на шляху до освіти були тяжкі матеріальні умови, бідність. Навчалися також хлопчики католиків та євреїв, яких "за старим звичаем" запорожці привозили на Січ з походів і усіновляли з метою зробити з них воїнів і "навернути" до православної віри.²²⁾

Значна частина учнів приходила на Запоріжжя з різних кінців України, Росії, Польщі та інших місць, щоб здобути освіту й опанувати військову справу.²³⁾ Деякіх привозили на Січ родичі запорожців,²⁴⁾ а під часіші самі козаки брали хлопчиків на Січ "по родству, чи з іншої нагоди"²⁵⁾ й віддавали іх "до науки". Переважна більшість учнів запорізьких шкіл, про що свідчать докumentи та очевидці, була дітьми багатих козаків, старшини, їх "хрещениками", дітьми "багатих родичів" тощо.²⁶⁾

Всі дані про школи на Запоріжжі становлять для науки особливий інтерес і цінність. Запорізькі школи, продовжуючи есвітні традиції братських шкіл, відзначалися змістом своєї навчально-виховної роботи. Їх діяльність становила новий, вищий етап в історії школи на Україні. Запорізькі козаки активно боролися за збереження національного характеру школи, культізували в ній дух глибокої народності, любовні до рідного народу, його мови, культури, віри, звичаїв. І це знайшло свій прояв перш за все в тому, що навчання в усіх школах на Запоріжжі йшло на рідній "руській" — діловій мові тогочасної України. Предметами навчання в цих козацьких школах були "руська" та старослов'янська мови, письмо й лічба, закон Божий, спів, музика.

З допомогою "закону Божого" через школу духовенство та старшина прагнули виховати учнівську молодь в дусі православного фанатизму, послуху та покори, поваги до церкви, її отців та старшини, яких зображували навіть на іконах.²⁷⁾

На уроках музики та співів розучували й співали псалми, канти, а також народні пісні, думи тощо. Цим предметам надавалось такого великого значення, що деякі з шкіл називалися школами "вокальної музики та церковного співу".

У Січовій школі, яка за змістом роботи стояла на рівні кращих братських шкіл, вивчали також латинську мову, пітику, риторику, геометрію, географію, астрономію, військову справу та ін. Велика увага зверталась на вивчення латинської мови, яка на Заході була міжнародною мовою науки, торгівлі, законодавства та дипломатичних відносин. Є дані про те, що вчили навіть складати на ній вірші.²⁸⁾

Суворі умови життя, постійна небезпека ворожого нападу вимагали від козаків всебічної фізичної та воєнної підготовки. І в школах учні проходили курс воєнно-фізичного виховання. У непролазних дніпровських плавнях та лісах, в степу учні під керівництвом досвідчених і випробуваних у боях козаків гартували себе, вчилися володіти зброєю.

Фізична підготовка, витривалість, спритність, хоробрість перевірлювались на веслових змаганнях, що проводились на Дніпрі вище порогів. Перемагав той, хто першим досягав протилежного берега точно проти місця старту. Одним із серйозних завдань було подолати на "чайках" пороги всіх тринадцяти каскадів.²⁹⁾ Та й цього було мало. Як свідчить П'єр Шевальє, щоб називатися "істинно запорозьким козаком", треба було на "чайках" "зробити подорож по Чорному морю"³⁰⁾.

Практику учні проходили і на полях битв.

Іванові Драчові на дорогу!

"В Сибір летимо. Незвичайний політ,
де простір у часі поглинутий виром.
І рід відійде, і продовжиться рід,
і дід не злякає онука Сибіром".

— З нової книжки віршів Івана Драча "Корінь і корона", що вийшла в Києві у видавництві "Радянський письменник".

"В Сибір летимо. Незвичайний політ"...

— Звичайно: летіти вільним пасажиром,
коли стювардеса вгостить-напоїть —
то, навіть, Сибір не здається Сибіром.

Це вперше хвалиться вкраїнський поет:
Лечу над Сибіром! — Тюрмою народів!!!
Сибір не страшний і захоплений лет
тому, хто з "путьовкою" парт-верховодів.

З вікна самольоту обмежений вид,
обмежений також поетів світогляд:
йому лише Радіщева доля болить,
Столипінський гніт лиш займа його погляд...

Іване без роду! Приглянися з вікна:
Не бачиш, як люди замкнуті в цю темінь?
Чи справді ця чорна народів тюрма
підшпітує вірші на ленінські теми?

Ти кажеш: століття... — це в'язні ідуть
і трупом падуть у цій пастці Сибіру:
Зерова, Драй-Хмари, Філіповича путь —
поетів, що — може — тобі не під міру.

Яку ж це ти музу вкраїнську ведеш
у край, що поглинув вкраїнську культуру?
Хіба у вигіднім фотелі, з безмеж,
про музу белькочеш, Іване, від дуру...

Знізись на цю землю закованих рук!
Та ж тут же твої приятелі і друзі:
Шухевич, Мороз, Калинець і Шумук —
вони теж кляслися у вірності музі.

Далеко від дійсності ліне літак!
То й легко казати: не страште Сибіром!
На землю зійди і поглянь в концентрак —
побачиш: Сибір залишився Сибіром.

Іриней ВЕРЕС

Найбільш підготовлених, фізично витривалих, загартованих козаки брали з собою в походи, де на ратному полі школярі вдосконалювали свої бойові навички, передмали військовий досвід старших, навчалися науки перемагати. Як згадував один із запорожців, "молодиків у школі і не в школі учили... на коні реп'яхом... сидіти, шаблею рубати і відбиватись, з рушниці зорко стріляти і шписою добре колоти, а практики було досить. Як сказано в пісні:

"Ой, батьки, збираїте дружину.
Ходім врага бити;
Беріть і малу дитину,
Щоб знала, як вражого сина лупити"³¹⁾.

Заслуговують на увагу й інші сторони життя запорізьких шкіл. Один з дослідників розвитку народної школи Західної Європи писав: "Стогоном бідолашних учнів сповнені всі середні століття"³²⁾. За багатьма свідченнями, запорожці з любов'ю ставилися до дітей, своїх "хрещеників", і методика роботи в їх школах носила гуманний характер. У навчально-виховній роботі козаки цінували позитивний приклад з боку вчителя та дорослих, умовляння, роз'яснення, а також "самовільне каяття" та "словесне катування".

Учні мали свої "вольності", досить широкі права. За бажанням учень міг залишити школу в будь-який час і зайнятися іншою справою. Оскільки термін навчання в школі не був визначений, деякі учні залишалися в ній надовго, при цьому в їхні обов'язки входила допомога священику в церкві³³⁾. За зразком усього війська, учні мали особливий "общинний лад". У них було виборне курінне управління, тобто свій отаман і кухар. Шкільним отаманом могла стати людина "письменна" і навіть "цікава", тобто допитлива і вчена³⁴⁾.

Січова школа мала двох отаманів, одного — для учнів старшого, другого — для учнів молодшого віку. Вибрали їх і скідали самі учні в кінці кожного року³⁵⁾. Такі "вольності" були і в школах, відкритих у паланках.

"Курінне управління це і є, по суті, так зване учнівське самоврядування. В історії освіти вважається, що самоврядування було вперше введено на зразок римської республіки у 1761 р. швайцарським педагогом Мартіном Плантом. Пізніше, 1897 р., була зроблена спроба ввести його в одній із шкіл Нью-Йорку. Як бачимо, в запорізьких школах учнівське самоврядування було запроваджено набагато раніше, ніж у Швайцарії. і тим більше — в США.

Запорізькі козаки. Коші виключну увагу приділяли підбору вчителів, речнико спідкували за їх поведінкою та працею. У першій запорізькій (Самарській) школі читали ієромонахи Київського монастиря³⁶⁾. У Старокодацькій школі навчав дітей дяк Крило Жалдак.³⁷⁾ Головним учителем Січової школи в останні роки її існування був ієромонах-установник січової церкви Леонід. Крім обов'язків наставника, він виконував ще й інші функції: турбувався про здоров'я учнів, сповідав і причащав, ховав померлих тощо. В його обов'язок входило детально доповідати про життя кошового отаманові.³⁸⁾

В Орловщинській школі музики та співів, на думку Феодосія, головною дійовою особою був улюблений кошового Кальнишевського "знатніший читача і співака" дячок Михайло Кафізма.³⁹⁾ Вчителі на Запоріжжі були високоавторитетними і поважлими людьми. Їм надавалося звання "військові" стужителів", а крім того вони одержували необхідне забезпечення.⁴⁰⁾ У той же час на Заході в нагороду за свою працю вчитель

"ІСТОРИЧНИЙ АТЛЯС УКРАЇНИ" МАЄ ПОЯВИТИСЯ ЩЕ ЦЬОГО РОКУ

(П.С. УІТ). — З рамені Українського Історичного Т-ва під кінець 1975 р. з'явиться перший Історичний Атлас України, необхідне видання для усіх, хто цікавиться історичним розвитком України. Матеріали до атласу опрацювали д-р Іван Тесля і картограф Е. Тютюко. Редактором цього фундаментального видання є д-р Любомир Винар. Консультантами і рецензентами окремих історичних карт і супровідних текстів є д-р Марко Антонович, д-р Олександер Домбровський, д-р Кордиш-Головко, мігр. Михайло Ждан, д-р Володимир Кубійович, д-р Олександер Оглоблин і проф. Лев Шанковський. Атлас складається з 40 кольорових карт, відповідних коментарів, короткого історичного словника, вибраної бібліографії й індексу. Крім того, вміщено репродукції деяких старих чужинецьких карт з описом України в XVI, XVII і XVIII століттях.

мав, як писав один з дослідників, "голодне життя, неприємності, надрив сил, хвороби та постійні прикорості".⁴¹⁾)

Вчительські посади в запорізьких школах займали також старші учні, які добре вчилися. Тут мало місце своєрідне взаємне, на "артільних началах" навчання: учні, в міру засвоєння ними шкільної премудрості, самі ставали вчителями і під керівництвом головного майстра — "дидаскала" — навчали менших. Таких учнів-учителів називали "виростками шкільними", або "молодиками".⁴²⁾ В історії педагогіки вважається, що взаємне навчання, відоме під назвою "бель-ланкастерівської системи", наприкінці XVIII ст. застосовувалось в Індії та Англії. Отже, і тут необхідні уточнення, бо на Запоріжжі це мало місце ще раніше.

Учні Січі брали участь в усіх подіях, святах тощо. Співом зустрічали вони запорожців, що поверталися з бойових походів, прославляли їх звитяги. Як свідчить О. Рігельман, за героями-переможцями "йшла з підом величезна музика й школярі зі співом".⁴³⁾ У святкові дні вони читали перед старшинство та козаками вірші, співали,⁴⁴⁾ колядували під вікнами січового товариства, грали в веселих інтермедіях.⁴⁵⁾ На Різдво ходили по куренях і заставах з "Зіркою", а новорічного вечора — з "Маланкою". Як пише О. Казимиров, на Запоріжжі, на яке не поширювався царський указ про заборону скоморошества, при школах силами учнів були створені театри-вертепи, які виступали зі своїми виставами по дворах, парфіях, на хуторах та зимівниках воїнів-запорожців.⁴⁶⁾

На Запоріжжі вперше в історії освіти керівництво і контроль за роботою школи здійснювали світські особи: правда, під наглядом начальника січових церков. Загальнє управління освітою, всіма школами зосереджувалось у руках кошового отамана, безпосереднє — у начальника "світської

освіти дітей", тобто вибраного на цю посаду старшини, якому надавалося звання "військового служителя".⁴⁷⁾

"Низове товариство" піклувалося про навчально-матеріальну базу шкіл. Січова школа, як відомо, розташувалася у самій Сіці, площа якої була дуже обмежена. Проте Кіш відвів для неї приміщення, ділянку землі для двору, де як видно з листа ієромонаха Леоніда (1760 р.), діти, зібрани "з різних місць... всі в купі перебували"⁴⁸⁾. У спеціяльно збудованому курені учні жили.

Самарська школа містилась у монастирських будинках. В паланках школи мали спеціально побудовані приміщення.

Вся справа освіти на Запоріжжі була взята "на кошти війська",⁴⁹⁾ тобто, по суті, на державний бюджет. За тріцію заторожці при розподілі платні, провінту, прибутків з шинків, лавок, рибних і звіринник левів, навіть восниної здобичі, віддавали "звичасі узаконену" частину на школу.⁵⁰⁾

Доброю спраздою на Запоріжжі вважалися похертви на школи. Так, 1771 р. полковник Ново-кодацької паланки Степан Блакитний похертував на підмогу громаді для "утримання... школи та шпиталю прі ній" тисячу турецьких червінців — лір.⁵¹⁾ Козак Полтавського куреня Григорій Щербина під школу в слободі Марківці подарував свою власну хату. В одному з документів Коша Сіці Запорізької читасмо, що куреня Полтавського Григорій Щербина "за новістю того селища, а особливо за відсутністю лісу піддавав на цю школу свою власну хату"⁵²⁾. Навіть бідні козаки, якщо їм вдавалося зробити якісь заощадження, дарували на освіту свої "горьовані" гроші. А коли козак помирав, то "за звичаєм" певну частину свого майна заповідав на школу.

Учні запорізьких шкіл мали "виключне право" колядувати, вітати з святами, дзвенити в церкві, продавати ладан, читати псалтир над померлими чи вбитими в бою козаками, за що одержували "багато харчів та грошову плату".⁵³⁾ Певну винагороду вони отримували за співання та декламування у святкові дні перед старшиною,⁵⁴⁾ за співи перед козаками в час їх дозвілля⁵⁵⁾. Зібрані таким чином грэші та харчові припаси складали "загальну шкільну суму", якою завідували шкільні отамани.⁵⁶⁾

Козаки дбали про створення нормальних умов для навчання й життя учнів. Коли в школу Макарієвської слободи було поставлено на квартиру офіцера, що заважало навчанню дітей, Кіш протестував проти цього і домігся звільнення школи від постою. Завдяки цьому навчання пішло нормальню, як передбачено шкільними правилами.⁵⁷⁾ У 1760 р. на Запоріжжі лютувала моровиця. Було вжито заходів, щоб убеопечити учнів. За порадою кошового їх було вивезено з Сіці на р. Підпільну, на луки, "на свіже повітря" та "свіжу воду".⁵⁸⁾

Вихованці запорізьких шкіл — писарі та інші канцеляристи — завжди користувалися у козаків більшою повагою, ніж прибулі.⁵⁹⁾ Значна частина випускників козацьких шкіл ставала паламарями, дяками та дияконами у парафіях "вольностей

В Торонто (Канада) 25 жовтня 1975

в приміщенні
катедральної зали церкви св. Володимира
при 404 Батурст вул. о годині 7-ї вечора

відбудеться забава

ЧЕРНІГІВСЬКІ ВИШИВАНІ ВЕЧЕРНИЦІ

присвячені сьогочасному, одному з найславніших борців в обороні свого поневоленого, але нескореного, українського народу, чернігівцеві Леву Лук'яненкові.

Під час забави буде вибрана нова Королева української вишиваної ноші, яка разом з тим і буде Канадійською Королевою "Українських Вістей". Фото і життєпис Королеви будуть поміщені в "Українських Вістях".

КОМІТЕТ

війська запорозького", які заселялися в той час. І попервих контингент парафіяльного духовенства краю значною мірою складався саме з вихованців Січової школи.⁶⁰⁾ Історик церкви Феодосій з цього приводу писав: "Школа в слободі Новоселиці і музично-співоча в Орловщині... в нові слободи і нововідкриті парафії давали діяльних і ретельних священиків і чудових церковників — читак і співак..."⁶¹⁾

Відомо, що Запорізька Січ поповнювалась прихожими освіченими людьми з України, Росії, Польщі та інших країн, "ученими й недоученими спудеями". Високий процент письменних серед козаків давали школи інших місцевостей України. Але безперечно, що завдяки освітній діяльності козацьких шкіл на Запоріжжі в той час спостерігався відносно високий рівень грамотності серед "низового товариства".

Певне уявлення про цей рівень дають такі дані: в 1763 р. в одному з куренів Сіці на 13 неписьменних припадало 15 письменних. У 1779 р. після падіння Сіці, коли запорожці прийшли присягу на вірність престолу, з 69 козаків, що присягали, 37 були грамотними.⁶²⁾ В "Актах Московської держави" козаків називають "письменними", а про одного з них сказано: "а той Фед'ка у них... знає багато мов"⁶³⁾. І не буде перебільшенням твердження запорожця Микити Коржа, який зазначає у спогадах, що на Сіці "були такі

грамотні, що в Лаврі і в столицях рідко знайти можна було подібних ім".⁶⁴⁾

Отже, створена козаками система освіти була достатньо розвиненою. Запорізькі козацькі школи — це самобутні, передсві на той час учебні зклади.

Польська шляхта, російське та українське дворянство, для яких запорожці були "лотрами", "розвійниками", "гультаями", а Січ — "гніздом свавілля", чорнили, перекручували, а часто й замовчували освітню діяльність запорізьких козаків, які внесли свій вагомий вклад у культуру українського народу. Їх освітня діяльність має значення не лише для історії освіти на Україні, а й для всієї радянської історичної науки.

¹⁾ К. Гуслистий, О. М. Апанович. Запорізька Січ та її прогресивна роль в історії українського народу. К., 1954, стор. 62-63.

²⁾ Исторический обзор православной христианской церкви в пределах нынешней Екатеринославской епархии до времени формального открытия ея. Екатеринослав, 1876, стор. 30.

³⁾ Д. И. Эварницкий. История запорожских казаков, т. I, Спб., 1892, стор. 522.

⁴⁾ Исторический обзор, стор. 30.

⁵⁾ Там же, стор 36.

⁶⁾ Самарский Екатеринославской епархии Пустынно-Николаевский монастырь, Екатеринослав, 1873, стор 9-10.

⁷⁾ Д. И. Эварницкий. История запорожских казаков, т. I, стор. 319.

⁸⁾ Исторический обзор, стор. 38, 39.

⁹⁾ Самарский Екатеринославской епархии Пустынно-Николаевский монастырь, стр. 30.

¹⁰⁾ Д. И. Эварницкий. Запорожье в остатках старины и преданиях народа, ч. II, Спб. 1888, стор. 64.

¹¹⁾ С. И. Мышецкий. История о казаках запорожских. Одесса, 1852, стор. 46; А. Скальковский. История Новой Сечи или последнего Коша Запорожского, ч. I, Одесса, 1885, стор. 145; Д. И. Эварницкий. История запорожских казаков, т. I, стор. 522.

¹²⁾ Исторический обзор, стор. 56, 57; Д. И. Эварницкий. История запорожских казаков, т. I, стор. 326.

¹³⁾ Исторический обзор, стор. 57.

¹⁴⁾ О. Казимиров. Український аматорський театр (Джовтневий період), К., 1965, стор. 11.

¹⁵⁾ ЦДІА УРСР, ф. 229, оп. 1, стор. 183, арк. 1, 6.

¹⁶⁾ Там же, спр. 353, арк. 53.

¹⁷⁾ Материалы для историко-статистического описания Екатеринославской епархии. Церкви и приходы прошедшего XVIII столетия, вып. I, Екатеринослав, 1880, стор. 39.

¹⁸⁾ А. Скальковский. Назв. праця, стор. 146.

¹⁹⁾ С. И. Мышецкий. Назв. праця, стор. 46.

²⁰⁾ Д. И. Эварницкий, История запорожских казаков, т. I, стор. 523.

²¹⁾ О. Казимиров. Козацька музза. — "Наука й життя", 1965, ч. 2, стор. 16; Архів Запорізької Січі. Опис матеріалів. К., 1931, стор. XVII.

²²⁾ А. Скальковский, Назв. праця, стор. 145-146.

²³⁾ А. Ригельман, Летописное повествование о Малой России, ея народе и казаках вообще, ч. IV, кн. VI, М., 1847, стор. 79.

²⁴⁾ Д. И. Эварницкий. История запорожских казаков, т. I, стор. 521.

²⁵⁾ С. И. Мышецкий. Назв. праця, стор. 46.

²⁶⁾ Там же; Д. И. Эварницкий. История запорожских казаков, т. I, стор. 521.

²⁷⁾ Іван Шаповал. В пошуках скарбів. К., 1965, ст. 104; Д. И. Эварницкий. История запорожских казаков, т. I, стор. 116.

²⁸⁾ А. Скальковский. Назв. праця, стор. 287.

²⁹⁾ Вправи запорожців. — Відривний календар на 1968 рік, 25 квітня.

³⁰⁾ П'єр Шевальє. Історія війни козаків проти Польщі. К., 1960, стор. 39-40.

³¹⁾ А. Скальковский. Назв. праця, стор. 262.

³²⁾ Н. Сперанский. Очерки по истории народной школы Западной Европы. М., 1896, стор. 123.

³³⁾ О. Л. Один из питомцев Сечевой школы. — "Киевская старина", 1905, февраль, т. LXXXVIII, стор. 130.

³⁴⁾ А. Скальковский. Назв. праця, стор. 146, 284.

³⁵⁾ Д. И. Эварницкий. История запорожских казаков. Т. I, стор. 522.

³⁶⁾ Д. И. Эварницкий. История запорожских казаков. Т. I, стор. 316.

³⁷⁾ ЦДІА УРСР, ф. 229, оп. 1, спр 183, арх. 1-6.

³⁸⁾ ЦДІА УРСР, ф. 59, оп. 1, спр. 3556, арх. 1; В. Щербина. Сечевая школа. — "Киевская старина", 1891, сентябрь, т. XXXIV, стор. 491-492.

³⁹⁾ Материалы для историко-статистического описания Екатеринославской епархии, стор. 385.

⁴⁰⁾ А. Скальковский. Назв. праця, стор. 73.

⁴¹⁾ Н. Сперанский. Назв. праця, стор. 270.

⁴²⁾ О. Л. Один из питомцев Сечевой школы, стор. 130.

⁴³⁾ А. Ригельман. Летописное повествование, ст. 81.

⁴⁴⁾ А. Скальковский. Назв. праця, стор. 287.

⁴⁵⁾ О. Казимироз. Козацька музза, стор. 17.

⁴⁶⁾ О. Казимиров. Український аматорський театр, стор. 11.

⁴⁷⁾ А. Скальковский. Назв. праця, стор. 73.

⁴⁸⁾ В. Щербина. Назв. праця, стор. 492.

⁴⁹⁾ А. Скальковский. Назв. праця, стор. 73.

⁵⁰⁾ Там же, стор. 139.

⁵¹⁾ Материалы для историко-статистического описания Екатеринославской епархии, стор. 39.

⁵²⁾ ЦДІА УРСР, ф. 209, оп. 1, спр. 353, арк. 53.

⁵³⁾ А. Скальковский. Назв. праця, стор. 146.

⁵⁴⁾ Там же, стор. 287.

⁵⁵⁾ С. И. Мышецкий. История о казаках запорожских, стор. 54.

⁵⁶⁾ Там же, стор. 46.

⁵⁷⁾ ЦДІА УРСР, ф. 229, оп. 1, спр. 353, арк. 56.

⁵⁸⁾ Там же, ф. 59, оп. 1, спр. 3566, арк. 1.

⁵⁹⁾ А. Скальковский. Назв. праця, стор. 145.

⁶⁰⁾ О. Л. Один из питомцев Сечевой школы, стор. 131.

⁶¹⁾ Материалы для историко-статистического описания Екатеринославской епархии, стор. 9.

⁶²⁾ Д. И. Эварницкий. История запорожских казаков. Т. I, стор. 524.

⁶³⁾ И. Каманин. Еще о древности братства и школы в Киеве, К., 1885, стор. 19.

⁶⁴⁾ Устное повествование Никиты Коржа. Одесса, 1842, стор. 41.

ЧАС НА ПЕРЕГЛЯД І ЧАС НА ЗМІНИ

(Закінчення)

3. Не конfrontація з силами ворога, а використання його слабостей і паралельних сил змагання проти нього на даному етапі

Наш ворог — російський імперіалізм у комуністичному ідеологічному оформленні. Конкретним же носієм цього імперіалізму є не цілий російський народ, а диктаторська кліка різнонаціональної компартії СРСР, що використовує російські шовіністичні тенденції і сили в своїх цілях. А сам же СРСР — це псевдо-«союзна» державно-політична форма, якою оформлено в категоріях комуністичної ідеології різнонаціональну, але централізовану імперію під тоталітарною владою партійно-диктаторської кліки.

Такий наш ворог, і в такій його природі закладені як елементи його сили, так і елементи його слабости. Сила нашого ворога — це сила диктатури, сила терору, сила військово-поліційної та організаційно-технічної переваги тоталітарної влади над неорганізованими народами, суспільними групами й людьми взагалі. Та крім того, його сила також в умінні маневрувати, використовуючи суперечності різних частин і цілих народів в інтересах тоталітарної влади. Проте, хоч як це не парадоксально, ті ж таки елементи, що складають силу нашого ворога, криють у собі й елементи його слабости.

Річ бо в тому, що всі елементи його сили основані передусім на насильстві, яке з різних причин, але однаково нестерпне для більшості всіх народів СРСР, включно з російським народом, і навіть для більшості всіх суспільних груп і прошарків в СРСР, включно з такими, як і певна частина партійної інтелігенції тощо.

Це, отже, створює масове незадоволення й потенційні сили опору тоталітарній владі з боку також тієї частини мас різнонаціонального, в тому й російського, суспільства в СРСР, які в прямій конfrontації українських національно-активних сил з цілістю суспільно-політичної системи будуть у більшості, звичайно, з різних причин, проти чи в кожному разі не на стороні української справи.

А тим часом ці ж самі різнонаціональні, в тому й російські, проти-тоталітарні сили можуть об'єктивно діяти в тому ж самому напрямі, що й українські національні сили; і саме у наявності такої можливості полягає та слаба сторона переважаючих сил нашого ворога, яку можна використати проти нього в нашому нерівному змаганні з ним. І для цього вже й нині існують об'єктивні підстави. Ці підстави полягають зокрема в тому, що за самою своєю фальшиво-ідеологічною природою насилиство тоталітарної влади в СРСР мусить

виступати назовні під маскою протилежних його суті понять офіційної пропагандивної брехні. Власне, все зовнішнє оформлення соціально-і національно-політичної системи СРСР фальшиве, тому й усе в ній фальшиво-двоєсте; тоталітарна диктатура оформлена як «радянська конституційна демократія», централізована імперія — як союз радянських суверенних республік; терористична сваволя над безправними масами — як зразок громадянських прав і свобод тощо.

У цій фальшивій двоєстості постійне джерело внутрішньої суперечності системи в СРСР, суперечності між формою й змістом, між словом і ділом, між фіктивним і фактичним станом речей. І в цьому ж — те головне слабе місце нашого ворога, відповідне й послідовне використання якого відкриває можливість загального, для переважної більшості всіх народів СРСР і різних суспільних груп у них, шляху фактично спільному, хоч і неорганізованого в щось єдине, а лише паралельного один до одного, змагання за спільні для них на даному етапі інтереси, не зважаючи на різниці їхніх остаточних цілей.

Ідеться, власне, про спільну для всіх народів і груп (та й просто людей) в СРСР, найприроднішу для них та найпростішу, ідею обернення суперечності між формою і змістом усього суспільно-політичного життя в СРСР на протилежний бік, а саме: через перетворення форми із засобу прикриття владою невідповідного народам і людям змісту панівної системи на засіб викриття справжньої суті змісту та змагання за відповідність змісту формі.

Конкретно ж це означає змагання передусім за реалізацію всіх формально «існуючих» в СРСР конституційних прав і свобод громадянських і національних, отже, — за реалізацією радянської конституційної демократії; за реалізацію союзних взаємин національних республік СРСР отже — за реалізацію взагалі всього того, що на словах, у писаних законах і в офіційній пропаганді в СРСР вважається за існуюче.

4. Рух за демократизацію СРСР та змагання за українізацію і суверенізацію Української РСР, як шлях боротьби за національне існування в умовах подолання власної національної слабости

Власне тому, що всі формальні конституційні права й свободи в їх пропагандно підсиленому представленні вважаються в СРСР за існуючі, а, за вкоріненим в побут ритуалом, усі в СРСР мають у це вірити чи принаймні вдавати, що вірять, то з цього цілком логічно й природно му-

сіла зродитися й така формула конкретного змагання за ці права й свободи в СРСР, як от: перетворення своїх формальних прав і свобод у фактичні шляхом практичного вживання їх самим у дії, як засобу передусім захисту своїх конкретних інтересів у кожному конкретному випадку порушення цих прав, а також і як засобу тиску на владу та змушування її трактувати ці права серйозно, як існуючі справді, а не лише на словах.

Саме на базі цієї формули й виник в СРСР від 60-их років фірмально легальний загально-громадський і національний рух — спочатку протестів проти порушення окремих прав і законів, а потім — домагання реалізації всіх цих прав і законів.

Зрештою, ставши сам об'єктом сваволі влади, що почала застосовувати проти цього руху фірмально незаконні репресії, цей рух перетворився на порозі 70-их років у глибший і більш політичний рух за демократичну перебудову СРСР на базі не лише здійснення, але й удосконалення радианської конституційної демократії, зокрема ж — гарантування в ній міжнародно-правних декларацій Об'єднаних Націй про права й свободи людини і народів.

Таким чином цей рух став просто демократичним рухом в СРСР, одним із засобів дії якого стало зокрема апелювання до міжнародних інституцій і світової громадськості, чим його дія на була також міжнародного значення.

Для українців така концепцію загального демократичного руху в СРСР на легально-конституційній базі виявилася надзвичайно важливим відкриттям на шляху шукання розв'язки двох найголовніших проблем сучасного змагання за українські національні цілі в українській "межовій ситуації": проблеми зовнішньо-політичної самотності і проблеми внутрішньо-національної слабості.

Загальна для всіх народів і людей в СРСР формула змагання за реалізацію своїх формально існуючих громадянських і національних прав у контексті відповідних міжнародно-правних декларацій Об'єднаних Націй — це формула, яка виводить українську справу із ізоляції — і в СРСР, і в ширшому світі.

В СРСР ця справа, включно з її головним елементом — українським прагненням до самостійності — стає органічною частиною спільної для всіх народів СРСР, включно з російським народом, ідеї демократизації і децентралізації, що означає й суверенізацію України, включно з її фактичним усамостійненням через реалізацію права на вихід із СРСР. У зовнішньому ж світі так поставлена українська справа в СРСР, включно з українським легалістичним самостійництвом, стає також органічною частиною ідеї мирного здійснення міжнародно-правної засади самовизначення, згідно з формально акцептованою Об'єднаними Націями схемою щодо цього.

Оскільки ж концепція демократизації і децентралізації СРСР на легально-конституційній базі лежить і в основі російського демократичного

З УКРАЇНИ ВІД СЕСТРИ ХВОРОМУ БРАТОВІ

Не розцвівшись квіти зжовкили,
Ясний промінь сонця згас.
В серці хворім струни змовкли,
Що бреніли якийсь час.

Підломились буйні крила,
Думка з місця не руша.
Зникла зірка, що десь мріла,
Занудилася душа.

Не сміюся я й не плачу,
Тихий сум мій рідний друг.
Молоду завзяту вдачу,
Підтинає злий недуг.

Смертью дишуть хмури стіни,
Де не глянеш — скрізь межа.
Тільки голос з України,
Мою тугу розважа.

Катерина з роду Мельниченко

Україна, грудень 1974 р.

руху, про що свідчать його програмові документи, то це відкриває можливість не тільки уникнення конфронтації з цілим російським народом, а й співпраці з його значною частиною на базі антиімперіалістичної, але не антиросійської фірмули українського національного руху, що ніяк не виключає його остаточних самостійницьких цілей.

Очевидно, що включення таким чином українського національного руху в загальний для всіх народів СРСР демократичний рух набагато відтягує неспівімірно великі труднощі на шляху змагання за українські національні цілі неспівімірно слабих українських національних сил, і це їх підсилює.

Ta головне в цьому, що й сам характер такого демократичного руху, як змагання мирним, ненасильницьким шляхом, відкриває можливість того, що на даному етапі для нас найголовніше: зосередження наших зусиль на завданнях розбудови, розвитку наших внутрішньо-національних сил навколо конкретних цілей щоденної боротьби за національне існування, що означає передусім боротьбу проти русифікації і росіянізації, тобто — за українізацією, за збереження України українською.

Тільки таким шляхом можна подолати українську внутрішньо-національну слабість, отже — довершити розвиток ще недорозвиненої української національної особистості. Во народ без власної держави виростає в повноцінну націю лише в процесі постійної боротьби за своє національне існування.

В цьому, власне, полягає спеціальна перевага процесу мирного, ненасильницького опору, як

форми боротьби за національне існування. І тому, що саме подолання нашої внутрішньо-національної слабості є нашою головною проблемою, варто в зв'язку з цим пригадати ті думки, які з приводу подібної ж проблематики свого народу писав ідеолог ненасильницької боротьби за незалежність Індії — Ганді.

Ось його слова: "Безсторонній аналіз слабостей своєї нації приводить до висновку, що причина колоніяльного панування лежить не лише в силі й жорстокості поневолювачів, але також у слабостях — пристосуванстві й егоїзмі поневолювачів... Ненасильницьку боротьбу можна назвати також процесом очищення, бо нація втрачає свою свободу наслідком своїх слабостей і вад, і може здобути її тільки тоді, коли зуміє їх позбутися".

5. Вимоги сучасної реальності боротьби за украйнські національні цілі на батьківщині та аномалія протилежності до цього панівних прямувань української політичної еміграції

Але що все має спільного з нами поза Україною, у вільному світі? Відповідь на це питання слід почати з обернення цього ж таки питання навпаки: а чи маємо ми щось спільного тут, у вільному для нас світі, з нашим народом в Україні, у невільному для неї світі?

Якщо мова не просто про українців на еміграції, а про ту їх національно ще живу й політично активну частину, що підходить під назву "політична еміграція", то її вартість, та навіть і сам сенс її існування, полягає тільки в тому, що вона має бути, власне, частиною свого народу поза межами батьківщини та тим самим — жити його вітчизняними проблемами і служити йому як допоміжний чинник у розв'язуванні тих проблем.

І коли проблеми українського змагання за національне існування й майбутнє є такі, як ось тут їх було наскілько, то чи можемо ми, як ті, що вважаємо себе українською політичною еміграцією, не бути причетними до цієї проблематики, не вважати її частинно і своєю та не достосовувати її свою діяльність до тих самих конкретних завдань, які випливають із цього?

На жаль, доводиться ствердити, що з цього погляду наша політична еміграція в тому вигляді, який надає їй нині вирішальна в ній організована більшість, являє собою майже цілковиту протилежність тому, чим вона в сучасній українській "межової ситуації" мала б бути.

Досить відразу вказати хоча б на таку аномалію, як те, що напрям і характер усієї діяльності нашої політичної еміграції визначають і нині ті ж самі середовища, які визначали украйнську національну політику позаsovєтською Україною та на еміграції ще перед Другою світовою війною та під час неї. Як відомо, наполям їхньої політики з тих часів зазнав цілковитої поразки, яку спричинили не тільки об'єктивні обставини, а й концепційні вади та стратегічно-тактичні помилки її піорахунки самих тих середовищ.

Не будемо тут осуджувати чи навіть і критикувати ці середовища, як то кажуть — "заднім

числом", виявляючи цим свій так званий "задній розум". Бо ж не помиляються тільки ті, що нічого не роблять, а ці середовища до таких не належать і за це заслуговують на відповідне признання.

Але помилки й поразки вимагають перегляду й переоцінки тих концепцій і схем, за якими в минулому робилася робота і робилися помилки, що привели до поразки. А зміна історичних обставин, як і зміна поколінь, вимагають і змін як у формах, так і в самому змісті роботи.

Та ось уже три десятиріччя минули після закінчення Другої світової війни і чверть сторіччя після останньої нашої поразки на шляху, визначуваному провідними середовищами тих часів. За ці десятиріччя кардинально змінилося становище України, що стала вся внутрішньою територією в поширеній на всю Східну Європу імперіяльної системі під домінантю СРСР; так само змінилося міжнародно-політичне становище в світі на користь СРСР і на шкоду Західнім; ці зміни довели до тієї української "межової ситуації", в якій — самотня назовні і слаба внутрішній українська нація стоїть, за словами Івана Геля — перед "страшним і трагічним питанням: як бути? і "бути чи не бути?"

Та не зважаючи на це все, ніякого перегляду і ніяких змін у визначуваному старими середовищами напрямі й характері української політичної діяльності на еміграції ще й досі не сталося. Ба навіть більше: самі ці середовища, порівняно з тенденціями перших повоєнних років, зробили значний поворот назад; і своїм переважаючим впливом вони навіть вилучили з очолюваної ними системи організованого життя української еміграції (осудивши, як нібито щось "вороже"), нові й оновлені середовища носіїв тенденцій до перегляду і змін.

Ідеться головним чином саме про те, що панівний сьогодні напрям української політики на еміграції, протилежно до напряму на батьківщині, базується великою мірою на старих ілюзіях щодо зовнішнього світу, але, з другого боку, також і на ілюзіях щодо власних національних сил. Саме з позицій таких ілюзій, з позицій ефемерних надій на якусь "українську коньюнктуру" в зовнішньому світі та калькуляцій щодо можливих змін у міжнародно-політичному укладі сил, що ніяк від нас не залежить — з одного боку, а з другого боку — з позицій перебільшеної власної сили в Україні, яку мається на увазі більше таєю, якою б хотілося, щоб вона була, ніж такою, як вона насправді є, — саме з таких позицій в основному провадиться політична діяльність нашої політичної еміграції сьогодні.

Маю тут на увазі, звичайно, політичну діяльність наших офіційних чинників, наших так званих "державних" центрів, що є втіленням політичної інерції нашої організованої емігрантської більшості. Крім цього, звичайно, є й шукання та спроби інших шляхів політичної діяльності на еміграції в інтересах та в відповідності до реальності України сьогодні.

Та це покищо мало організована і тому мало відчути меншість, хоч вона, здається, і вислови-

люс наявні потенційні тенденції незактивізованості, як то кажуть, "мовчазної більшості". І головне, що в умовах існуючої тепер системи політичної діяльності в нас на еміграції ця частина фактично приречена на ролю постійно ігнорованого, а часом навіть і морально тероризованого, так би мовити, "дисидентства" — вживуючи умовної аналогії зі становищем наших інакшедумців на батьківщині.

6. Штучно вигаданий і справжній поділ сил української політичної еміграції сьогодні та потреба демократичної перебудови також на еміграції

Власне, на цьому ґрунті в нас виник тут найбільш гострий поділ, що унеможливлює концентрацію сил, які й на еміграції, як відомо, занадто слабі і щодалі більше слабіють. І найбільш прикрим є той факт, що цей поділ оформлений однобічною пропагандою нашої організованої більшості на еміграції, як поділ немовбито на "революційних максималістів", за яких самі себе вважають найбільш голосні речники цієї більшості, і так званих ними "опортуністів-мінімалістів", — це найбільш недоречний штучний поділ. Бо про що, власне, насправді йдеться?

Кожна нормальна політична спільнота мусить мати і консервативне, і, що так скажемо, — "реконструктивне" начала, які разом, у змінному співвідношенні одне до одного — то в позиційній, то в опозиційній ролях, творять дві сторони однієї цілості, яка потрібна для позитивно-творчої діяльності цілості.

У нас же фактично вся цілість опанована середовищами і людьми, які є речниками самого лише консервативного начала, хоч вони, досить парадоксально, здебільшого виступають під вівіскою голосної "революційності". А опозиції речників "реконструктивного начала", як нормально діючого чинника в одній системі цілості, у нас, власне, нема.

Оскільки такий стан речей, як відомо, відповідає тому, що звичайно називається авторитарним, то відповідальні за цей стан нашої політичної еміграції носії нашого консервативного начала в декларативно- "революційному" обрамленні, незалежно від декларативного заперечення ними авторитарної ідеології, фактично є в нас носіями авторитарного варіанту організації нашої спільноти. Тому, коли вже говорити про справжній поділ у нас на еміграції, то він іде по тій лінії, що ігнорована опозиційна меншість, стаючи щодалі більше речником зростаючих тенденцій так званої "мовчазної більшості", усвідомлює себе і прагне оформити себе організаційно-політично як носія саме демократичного начала нашої політично-еміграційної спільноти.

Іронічним збіgom історичних обставин сталося так, що для нашої політичної еміграції тут, як і для нашого народу там, на батьківщині, першочерговим завданням часу нині стало завдання демократичної перебудови, звичайно — з різними об'єктами перебудови і різними її цілями.

Для нас, як політично діючої у вільному для нас світі частини нашого невільного народу, об'єктом нашої перебудови має бути не нав'язана нам чужа система, а нами ж самими створена система організації нашої політичної діяльності — її форми, і її змісту. Але метою цієї перебудови в нас є досягнення якнайбільшої відповідності нашої діяльності завданням і цілям змагання нашого народу на батьківщині за своє майбутнє в тих конкретних обставинах і формах та за ті конкретні цілі, які в сучасній реальності життя нашого народу він має.

7. Позиція революційно-демократичного середовища української еміграції щодо шляхів змагання за українські цілі "тут і там" та щодо потреби перегляду і змін

І тут треба сказати ясно, що в цьому питанні, звичайно, в нашій політичній еміграції дійсно існує поділ думок. Але в чому, власне, цей поділ думок полягає? Думка речників нашої, якщо можна так сказати, "консервативно-революційної" більшості знаходить свій вислів у формі популярної тези, що, мовляв, "у них там, в умовах СРСР, іншого вибору змагання за українські національні цілі, крім того, яким вони нині це змагання ведуть, немає; але це, мовляв, "не є і не може бути вибір для нас, що стоїмо за наші остаточні, максималістичні, самостійницькі цілі"; отже, мовляв, "у них один шлях, а в нас інший, безкомпромісово-революційний".

Яка ж опозиційна щодо цього думка? Мушу тут наголосити відразу ж: опозиційна щодо цього думка ніяк і ніскільки не є заперечною щодо таких питань, як остаточні, максимальні, самостійницькі українські цілі; та навіть щодо революційного шляху боротьби. Щодо цього не може бути ніякого сумніву, і це якраз і наголошено в усіх програмово-політичних документах організованих середовищ опозиційної нині активної меншості. Зокрема ж це виразно й чітко наголошено в Програмі й відповідних публікаціях українського революційно-демократичного середовища, речником якого є й автор цієї доповіді.

Розходження думок полягає в тому, що, наприклад, наше революційно-демократичне середовище ставить питання так: якщо "вони там", тобто — українські національні сили на батьківщині, в тому стані і в тій ситуації, в якій вони там перевібають, не мають іншого вибору шляху змагання, як той, яким вони своє змагання там уже реально ведуть, то яким же чином і де можемо ми мати інший вибір шляху і вести ним змагання — де, в яких інших обставинах і якими іншими силами, ніж "вони там"?

Якщо наші "консервативні революціонери" вічають можливість іншого шляху в тому, що наявні нині обставини в Україні зміняться, якимось чином іззовні, тобто, простіше кажучи, — наслідком дії певних зовнішніх сил, то нехай так пряма скажуть; тоді це все таки була б якася конкретна позиція, якій може бути також пряма і чесна опозиція — в одній демократично-організо-

ваній цілості, і в ній у такому разі, замість руїнного, як досі, поділу сил, міг би бути будівний розподіл зусиль.

Якщо йдеться про наше революційно-демократичне середовища, якого речником тут нині виступаю я, то наша думка щодо цього така: ми вважаємо, що зміна наявних обставин в Україні, як і в СРСР взагалі, принципово можлива також і тим, єдиним там до вибору, нині шляхом, який наші активні національні сили, разом з паралельно діючими силами в СРСР, уже обрали; тобто — шляхом змагання за демократичну передбудову СРСР, а в Україні зокрема — за її українізацію та суверенізацію. Але зміни цим шляхом можливі лише за однієї конечної умови: якщо на цьому шляху справді застивізуються дійсно достатньо відчутні своїм тиском на владу сили.

Звичайно — це довгий і нелегкий шлях, але це таки єдиний, що нині є, і він єдино певний. І це таки революційний шлях, бо це шлях демократичної революції мирними ненасильницькими засобами, серед яких головним засобом змагання за революційні змістом зміни стає сама ідея і практика демократії в дії. Це також шлях тієї революції, яка зокрема для нашого народу нині є найважливіша: морально-національна революція свідомості. Це та революція, що її конкретною ціллю, безпосередньо можливою до здійснення самими власними силами за будь-яких умов, є здобуття національної самостійності в самих собі. Бо без національної самостійності нації в осobaх більшості українців не може бути справді самостійної України за будь-яких умов.

Саме тому нам сьогодні, як ніколи, потрібна тут така демократична передбудова нашого організованого політичного життя, щоб воно було якнайбільш відповідним для якнайефективнішої праці в ролі допоміжного чинника змагання нашого народу на його, єдиному нині до вибору шляху на нашій батьківщині в СРСР. Конкретні форми і деталі такої передбудови не є тут нині темою цієї доповіді. Тут ішла мова про головну підставу для такої передбудови: конечність усвідомлення того, що для цього найперше потрібний перегляд і зміни, на які нині настав уже крайній час.

ІЗ ГУМОРОУ

Покупець з антикварій крамниці запитує:

— Чудова картина, але хто вони — жінка й чоловік у костюмах Людовіка XIV?

— Предки.

— Чи?

— Будуть ваші, коли купите картину.

**

— Ота пара, що мешкає в будинку навпроти нас, справді щаслива, — каже жінка чоловікові, — він цілує її щоранку. Чому ти цього не робиш?

— Тож я з нею навіть не знайомий.

**

Не помічаючи присутності малого сина, говорила жінка до чоловіка:

— Наш нащадок схожий і на тебе і на мене: чоловік ніс у нього твої, а очі — мої.

— А панчохи бабусині! — додав малий.

**

— Про що ти будеш говорити на лекції?

— Про постійбічне життя.

— Ти ж там ніколи ще не був!

— Це нічого: мої слухачі також не були ще.

**

— Кажеш, що твої справи йдуть добре?

— Та краще, ніж досі.

— То мусиш радіти.

— Так. Але було б краще, якби вони йшли добре.

**

Підійшов в Одесі покупець до продавця содової води й каже:

— Одну склянку, прошу!

— Із соком чи без соку?

— Без соку.

— Без виноградного чи без вишневого?

Вийшла з друку "Нью-Йоркська повість"

ВАСИЛЯ ЧАПЛЕНКА

під заголовком

"Сумна доля добродія Безорудька"

Це твір про життя українців у м. Нью-Йорку, з широким охопленням людських постатей і подій за останні 20 років. Але його видано тільки в кількості 300 примірників, а через те ціна одного примірника 12 доларів.

Замовляти:

Mrs. ANNA KRAWCHUK

26 William Street

Maplewood, N. J. 07040. USA

REPORT FROM THE BERIA RESERVE The protest writings of VALENTYN MOROZ

edited and translated by Йохн Коaskу

ЦІНА: \$2.95

Замовляти в адміністрації "Нових днів"

Коти і собаки

Я уважно спостерігаю і готовий заприсягтися, що' самітній собака ніколи не грається. Він, так би мовити, по-звірячому поважний. Коли немає кращого заняття, він спить, метикує, озирається довкола, съкається або щось гризе — байдуже стару щітку чи нові капці, — але не грається. Наодинці він не ловитиме власного хвоста, не гасатиме кружка, не носитиме в зубах патика, не качатиме камінця, — для того йому потрібний партнер або глядач, іншими словами, співучасник гри, задля якого й затівається вся веремія. Собачі пустощі — вияв товариської радости. Як і хвостом собака вимахує тільки стрінувши суголосну душу — будь воно цуцик чи людська істота, — так і бавитися починає лише тоді, коли хтось його підтримує, ну хоч спостерігає. Є дуже чутливі собаки, що миттю втрачають охоту до витівок, якщо на них перестали звертати увагу. Немов би дуроші справляють їм задоволення лише доти, доки заробляють щедру похвалу. Інакше кажучи, товариській натурі собаки притаманна потреба мати стимулюючий контакт з кимось живим.

Не так з котами. Звичайно, вони теж затівають гру при зовнішній заохоті, проте, вміють розважатися й самі. Кіт бавиться з власного бажання, трішки лін'кувато, зовсім самобутно. Залиште кота насамоті, і йому вистачить клубочка вовни, торочок чи обвислого шнуру, щоб пуститися в тиху приємну гру. Бавлячися, він не говорить: "Людино, який же я дадій, що ти тут!" — він сам себе розважає. У собаки інакша влача. Кіт само-захоплений, а собака прагне, щоб хтось виявив інтерес до нього. Лише як член гурту — а двоє становлять уже гурт — живе він щасливим собачим життя. Зловивши хвіст, собака неодмінно зиркає на глядача й очікує його похвали, кіт ніколи такого не робить: йому вистачає своєї власної. Можливо тут криється дійсна причина, чому кіт не поринає у гру так нестремно-пристрасно, як собака — до знемоги, до самобуття. Кіт зачіди ставиться до гри трохи звисока, завжди має трішки зневажливий вигляд, немов чинить ласку, дозволяючи собі пустувати. Собака віллається грі всім еством, гра для кота — лише примха.

Може, краще пояснити це так: у кота вдача іроніста, що йому для розваги вистачає себе самого; він зволить гратися з людьми й речами, але заради самовдоволення. Собака ж належить до роду гумористів. Він схильний до добролучності, як і кожен любитель анекdot. що, позбавлений слухачів, пропав би з нудьги. Собака бере участь у жарті з почуття товариськості. Коли трапляється нагола прилучитися до спільноти гри, він мало не тріскає з широти. Кіт вдоволений власним досвідом, собака шукає наслідувачів.

Кіт — суб'єктивіст, а собака живе в товариському, отож, об'єктивному світі. Кіт — таємний, мов звір; собака простий, мов людина. Кіт напілених писами естета, собака нагадує творчу натуру. Щось в ньому звернене до інших, до зовнішнього світу. Собака не може жити виключно для себе, як не може жити виключно для себе артист. пи-

Степан ПІДКОВА

Мікромани

Політгеографія

Коли наша земля трималася "на трьох китах" — куди безпечноше було жити, ніж тепер, коли вона вже ніначому не тримається.

"Три покоління"

Прищепіз дід у садку за клунею грушу, а внукам дісталась дуля.

В'язні

Різниця між президентом і ув'язненим полягає в тому, що ув'язненого охороняють у в'язниці, а президента на волі.

Коекзистенція

Можна припустити, що тепер німецький філософ Кант є російський, бо він народився не в Кенігсберзі, а в Калінінграді.

Зміни

Крамер перелицовав себе на Ремарка й написав "На західному фронті без змін". Тепер потрібно нового Ремарка перелицовувати на Крамера, щоб він написав про зміни на заході.

Воєнна небезпека

Якщо муж командує полком, а дружина починає "командувати" полковником, то він, тоді, автоматично стає міністром оборони.

Свобода слова

Прислів'я глаголить: "Язык до Києва доведе", а дійсність підсказує, що язык і до Мордовії доводить.

Трофеї

Модерний вояк на полі бою здобуває жінку, а з поля бою демобілізовується з дітьми.

"Великі імі"

Чарлі Чаплін спочатку мовчав, а потім заговорив; Юрій Шерех спочатку говорив, а потім замовк.

Відмолодження

Є всі підстави вважати, що проф. В. Чапленко "молодіє", якщо Докія Гуменна в "Нових днях" щиро сердечно зізналась, що він до неї ніби... "чи-пляється".

Виправдання

- Куме, дурний тебе піл хрестив.
- Е-е куме... не буде діла... я не хрещений.

сати поет, малювати художник. Адже кожне мистецтво гри, що йому справді душою й тілом віддаються двоногі істоти, конечно вимагає уваги та співчуття всенікої дорогої великої людської отари.

Переклав з німецької О. С.

ONTARIO

**Government
Information**

Наше нове Міністерство Культури і Дозвілля
є відповідальне за п'ять головних ділянок.

Нижче подаємо їх – та їхнє значення для вас.

- **Підтримка багато-культурності та громадянству** — для збереження культурної спадщини народу в Онтаріо та допомоги для новоприбулих у їхньому пристосуванні до життєвих обставин у нашій провінції.
- **Підтримка мистецтва** — допомога для візуального мистецтва, музики, літератури, драми, танків і народного мистецтва; заохочта до пробудження широкого народного зацікавлення у цих ділянках.
- **Спорт і здоров'я** — заохочта до збільшених зайняття фізичними вправами, пов'язаною з участю та приємністю у атлетичних змаганнях, та допомога для

онтарійських спортсменів у розвитку їхнього повного потенціялу.

- **Бібліотеки та громадська інформація** — кращий доступ до інформації для мешканців Онтаріо, щоб в той спосіб вони могли як найефективніше користуватися засобів і програм, які є у їхніх громадах.
- **Зберігання спадщини** — охорона археологічних місць та заохочта до зберігання та визнання споруд архітектурної й історичної вартостей.

Якщо ви бажаєте більше інформацій про нове Міністерство, просимо писати у вашій рідній мові до:

Ministry of Culture and
Recreation
Communications Branch
Main Parliament Building,
Room 347
Queen's Park
Toronto, Ontario
M7A 1A1

Ministry of Culture and
Recreation
Robert Welsh, Minister

Government of Ontario

William G. Davis, Premier

МАЛЯРСЬКА ТВОРЧІСТЬ ОЛЬГИ ГУРСЬКОЇ

19-го квітня ц.р. в далекому Буенос-Айресі відішла, як сказано в одному з її некрологів, "у країну Невідомих форм і Небачених барв" академічна малярка Ольга Крюкова-Гурська.

Походила вона зі старого українського роду Гурських, відомого ще з часів Хмельниччини. Народилася 18-го березня 1902 р. Від раннього дитинства жила в Києві, де закінчила дівочу гімназію. Там, у Києві, вступила до Мистецької Академії, яку закінчила 1928 р. з відзначенням.

Двадцяті роки, себто роки академічного навчання Ольги Гурської, — це доба відносного лібералізму радянських урядових чинників стосовно всіх родів мистецтва. Тоді ще співіснували — щоправда, не без дискусій та суперечок — різні мистецькі напрямки в літературі, в музиці і мистецтві. Побіч тенденції поставити мистецтво на службу ідеології, зробити його лише знаряддям партії, існувала інша тенденція: піднести українську культуру до рівня світової, прищепити на нашому ґрунті кращі здобутки "психологічної Європи".

Водночас із процесом формування нової української інтелігенції, що походила з народних народів (головно з прошарку заможнього селянства, незабаром проголошеного "куркулями" і знищено), відбувався процес реукраїнізації інтелігенції дореволюційної, перед тим значною мірою русифікованої...

Саме цей процес підхопив і молоду малярку Ольгу Гурську, студентку Київської Мистецької Академії, — не без того, що її поверненню до рідного культурного середовища сприяла дружба з родиною Кричевських, де протягом століть пле-калися наші національні традиції і ніколи — навіть у часи "культу Сталіна" — не стихала добірна українська мова.

Серед професорів Академії, що від них Гурська здобувала технічні й теоретичні знання зі свого фаху, слід назвати такі імена: Василь і Федір Кричевські, Михайло Бойчук, Василь Седляр, Іван Падалка. Не зашкодить згадати і про долю цих професорів: Брата Кричевські виїхали на еміграцію; Василь помер у Венесуелі, а Федора репатріювали з Мюнхену, а згодом — реабілітували посмертно. Седляра й Падалку знищено — правдоподібно, розстріляно, — 1938 р., а наступного року в концтаборі загинув Михайло Бойчук.

"Мистецькі подружжя" — коли чоловік і дружина — мистці одного фаху, — найчастіше трапляються серед акторів, рідше спостерігаємо їх серед літераторів, ще рідше — серед малярів.

У подружжі акторів і музик — виконавців — коли не буває тотожності фаху, а лише суміжність (він — бас, а вона — сопрано, він скрипаль, а вона челестка...), тому не виникає ні суперниц-

Ольга Гурська

тва, ні мистецьких ревнощів, а, навпаки, успіх одного лише сприяє успіхові другого. В інших випадках — хтось мусить поступитися, відійти в тінь — інакше подружжя розбивається. Правда, про одну поетичну пару в Буенос-Айресі в колах богеми розповідали, що вони чергуються: сьогодні він ходить на закупи, куховарить і пере близну, а вона — пише, а завтра — навпаки. Але це виняток, чи, може, анекдота. А от про Гумільєва кажуть, що він ніяк не міг визнати таланту Ахматової: "Вам подобається її вірші? А вона також дуже гарно плаває..."

1933 року Ольга Гурська одружилася з відомим малярем (у ті часи працював переважно як ілюстратор) Борисом Крюковим. Після одруження вона відступила в затінок, стала не стільки "маляркою Гурською", скільки "дружиною Бориса Крюкова". (Проте в цьому була й позитивна сторона: її не довелося тоді перебудовувати свого мистецького світогляду, переходити на засади так званого "соціалістичного реалізму"). Разом вони залишилися в Києві 1941 р., під час вивозу на Урал "золотого фонду" України, разом — з чоловіком, доњкою й матір'ю — ви-рушили на Захід 1943 р. — спочатку до Krakova, потім, на кілька років, до міжгірного, надозерного, білолебідного Гмундену в Горішній Австрії, а звідти, не знати пощо, хіба лише тому, що

"всі ж йдуть" — до задушливого, асфальторозпеченого, гуркотливого Буенос-Айресу, де її чоловікові, і матері, і її самій довелося скінчити життя.

Якщо сам Борис Крюков, не зважаючи на премії на міжнародних конкурсах (не кажу вже про ілюстровану від нього серію класиків світової літератури, випущену найкращим аргентинським видавництвом "El Ateneo"), — так і помер, не дочекавшись належного визнання з боку земляків за кордоном (єдина, всіма забута — як і належить найерuditнішій українській жінці! — Гая Мазуренко у статті про Крюкова дала йому фахову оцінку, звернувши увагу на містичну сутність його творчості; а натомість професор, що викладає "мистецтвознавство", коли я показав йому монографію Бориса Крюкова, відрубав: "Москалів не знаю!"). — отож, якщо сам Крюков такого визнання не дочекався, то що вже говорити про Ольгу Гурську, яку проминула сарська "Енциклопедія українознавства" — бож треба було залишити місце для гімназійних вчителів, повітових лікарів та кооператорів..., про яку наша громадськість — окрім винятки в рапубу не йдуть — тільки й знала, що "ця пані також малює...", як написала про неї наша велемудра й висококультурна преса.

Та що подієш, коли українці на еміграції з-поміж мальярів знають лише Трохименка та Гніздовського...

Від початку своєї мистецької діяльності Ольга Крюкова-Гурська брала участь у групових виставках або, пізніше, влаштовувала індивідуальні — у Києві, Львові, Лінці, Зальцбурзі, Буенос-Айресі. Мар дель Пляті (курортне місто в Аргентині) та в різних містах Канади і Сполучених Штатів.

Слід зазначити, що чужинецька фахова мистецтвознавча критика завжди ставилася з належним визнанням до Бориса Крюкова й Ольги Гурської. Байдуже, чи писали про Гурську скупі на компліменти австрійці, чи звиклі до куртуазного багатослів'я аргентинці, але ті й інші незмінно доходили висновку, що вона — талановита мальярка зі зформованим стилем та високою технічною вмілістю.

Зупиняючись над питанням стилю Ольги Гурської, аргентинський мистецтвознавець професор Пеппо Бідарт писав:

"Хоч ми не могли б визначити точно, котрий саме варіант виявляється в образотворчому стилі "її" мальарки, проте, після того як простежили траєкторію її багатої продукції, наважуємося ствердити, що в ней накреслюється власний стиль. його ритмом, якого ні з чим не можна сплутати і в якому гармонія, що постає, плавко розливається, ніби мелодія Равеля або Дебюсса..."

Тут, із притаманною латинським народам елегантністю вислову, свою відмовою від можливості визначити стиль Гурської, професор Бідарт дає таке визначення: порівняння з Равелем та Дебюссе свідчить про те, що її мальарська творчість вкладається в рамки імпресіонізму.

У дипломі зазначено, що вона за фахом — "художниця-станковістка". А мала вона преди-

лекцію до олійних портретів, пейзажів та квітів. Найбільший успіх припав на долю її квітів: на її "Квітучий горошок" звернула свого часу увагу австрійська мистецька критика, аргентинська відзначала то "Маки", то "Гладіоли". А популярний журнал "Para ti" умістив її "Федеральну зірку" (назва квітки), а потім цю репродукцію читачі витинали, вставляли в рамку, зберігали в альбомах.

Проте я особисто волію пейзажі Ольги Гурської. Коли на початку нашого більшого знайомства вони з донькою, тепер мосю дружиною, заївали на мій хутір біля Буенос-Айресу і, побачивши червонолисту сливу з зеленими круглими сливками, водноголос запитали: "Це гірхи?". — то я підумав: як же вона може малювати природу?

А виявляється — може.

Не по-дюрерівському — впритул, не по-бройгелівському — кожну кузку, не по-шишкінському — кожен листочок, лише — здаля, на відстані, щоб схопити основне враження, дати загальний краєвид, перейнятий певним настроєм.

Однак, і понад квіти, і понад пейзаж у малярстві Ольги Гурської підноситься мистецтво портрета. Для неї портрет був не лише відтворенням певних рис людини, а й насамперед — розкриттям індивідуальної психіки. Найбільше вдагі — жіночі портрети Ольги Гурської: її матері Лідії Макарухи, Лариси Бандури. Портрет Лідії Макарухи, української громадської діячки, що померла в молодому віці, Ольга Гурська викочала з пам'яті й подарувала родині небіжчиці. На портреті вона досягла такої разючої подібності, що старій матері померлої здалося, ніби дочка — тут, ніби вона бачить її живою. Портрет мусіли зняти, побоюючися за здоров'я старої...

Після смерті Бориса Крюкова Ольга Гурську поставила собі за мету видати монографію, присвячену його творчості. Для цього їй — не зустрівшись жодної підтримки з боку українських установ та організацій — довелося самій іздити Сполученими Штатами й Канадою для влаштування виставок, замовляти фотографії з ображеннями, домовлятися з друкарнею і, нарешті, продавати надруковану монографію...

Пам'яткою творчої співпраці мистецького подружжя Крюкових залишилися, обабіч вітажа в українському католицькому соборі в Буенос-Айресі, монументальні образи Різдва та Вознесіння, що їх почав Борис Крюков, а довершила Ольга Гурська.

ІЛЮЧНІ ПРОМІНЬ

Лазер з успіхом замінив скатьпель хірурга. В університетській клініці Будапешту знайшли для нього нове застосування. Лазерні промені невеликої потужності прискорюють загоювання ран, причому няйті в тих випадках коли інші методи не дають результатів.

ВЕЛИКА ВТРАТА

З приводу смерти Михайла Сосновського

У п'ятницю, 25-го липня ц.р., несподівано помер у Джерзі City на 56-му році життя один із найсумлінніших наших публіцистів, видатний громадсько-політичний діяч — редактор Михайло Сосновський. Його передчасна смерть потряслася мене так боляче, як і смерть Івана Багряного, Миколи Шлемекевича, Петра Волиняка. Та ючи тільки мене?

Покійний Михайло Сосновський уповні належав до покоління, народженого "великої години, з пожеж війни і підлум'я вогнів", яке поклялось здобути українську державу, або — згинути в боротьбі за неї. Для нього ця юнацька клятва ніколи не стала пустою фразою. Народившися 1-го грудня 1919 року на Тернопільщині, він, як і значна більшість його ровесників, уже в середній школі став членом Юнацтва Організації Українських Націоналістів і був активний у підпільній боротьбі проти польських, советських та німецьких окупантів. Але, протилежно до більшості своїх ровесників, він був також обережний, удуманий, не любив тріскотливих патріотичних фраз і все життя жадібно поширював і поглиблював свою освіту.

Тернопільську гімназію М. Сосновський закінчив із відзначенням у 1938 р. і поступив на студії в Богословську академію у Львові. З приходом советської влади в 1939 році, студіював празничні науки в Львівському університеті, а коли прийшли німці й заборонили всі суспільство-знавчі факультети у Львові — студіював медицину. По закінченні війни, Михайло Сосновський жив деякий час у Фюрті, був далі активний в українському студентському й політичному житті і в 1948 році закінчив правничі студії в Ерлангенському університеті. В Українському вільному університеті спеціалізувався в історії українського права, здобувши ступінь магістра.

Приїхавши в 1949 р. до Канади, Михайло Сосновський став співосновоположником Ліги Визволення України та редактором "Гомону України". Одночасно продовжував студії в Торонтонському університеті, де в 1957 р. здобув ступінь бакалавра з суспільствознавчих наук, а дещо пізніше здобув також ступінь бакалавра з бібліотечних наук. У 1968 році став доктором політичних наук, але як і більшість справді розумних людей, не любив титуломанії і воліз бути редактором, чи просто — Михайлом Сосновським.

Деякий час Покійний працював бібліотекарем у Торонтонському, а також у Карлтонському університетах. Перед ним стелася добра кар'єра серед чужого оточення, але він її свідомо відкинув, щоб віддати всі свої сили, знання й організаторські здібності виключно службі для української нації та справі її визволення. Декілька років був акредитованим кореспондентом української преси при парламентарній пресовій галереї в Оттаві, акредитованим спеціальним кореспон-

дентом щоденника "Свобода" при Організації Об'єднаних Націй, а від двох років став одним з редакторів "Свободи", яку підніс на небувалий її рівень.

Талановитий і надзвичайно працьовитий організатор, Михайло Сосновський був активним членом і провідним діячем багатьох українських суспільних та наукових організацій. Він особливо здобув успіхи в розвитку світогляду нашого молодшого покоління, зокрема членів Т-ва студіюючої молоді ім. Міхновського, в якому незмінно счоловав секцію Сенійорату.

Незважаючи на різні неприємності, про які не місце тут згадувати, Михайло Сосновський завжди був вірний організації своєї юності та ідеям свого вчителя — Дмитра Донцова. Ale це не була рабська ані опортуністична вірність, а вірність справжня, глибоко переосмислена його життям і живим інтелектом. Хоч був провідним членом ЗЧ ОУН і навіть кандидатом на їхнього лідера, проте ніколи не належав до прихильників т. зв. "бліскучого відокремлення"; М. Сосновський ніколи не відвертався плечима до своїх партійних опонентів — як це в нас, на жаль, відиться, — а назпаки, — постійно шукав контактів з ними, мав для них завжди приязну усмішку й намагався розуміти і знати їхні думки та погляди.

Хоч офіційно, — через приналежність до різних політичних угруповань — ми часто мали захищати майже протилежні концепції української політичної тактики та стратегії, проте, неофіційно, між нами фактично не було суттєвих розходжень на ці важливі речі. Переживши бодай два роки советську окупацію західно-українських областей, Михайло Сосновський краще знат і реальніше оцінював сучасну українську дійсність та силу і слабість російсько-комуністичного режиму, ніж більшість його партійних колег, які й досі мабуть не бачили жодного соцветського комуніста в вічі.

Не може бути сумніву, що коли б у ЗЧ ОУН переважиз колись розум над почуттями і коли б Михайло Сосновський став лідером цієї найчленіннішої української партії на еміграції, тоді на досаду Москви та її українським вислужникам, вічна проблема єдності українського національного табору була б розв'язана позитивно в дуже короткому часі. Саме тому передчасна смерть Михайла Сосновського повинна бути тим болючішою для всіх нас.

Крім багатьох статей і розвідок, сл. п. Михайло Сосновський написав більші праці — "Дмитро Донцов; політичний портрет" та "Україна на міжнародній арені. 1945-1965". В останніх роках працював над "Історією української політичної думки". Останню його працю — "Між 'оптимізмом' і 'песимізмом'", у якій він сумлінно аналізує проблеми сучасної стратегії і тактики

трьох найбільших українських політичних груп (ЗЧ ОУН, УРДП і ОУН) і яка була надрукована в кількох числах "Свободи" перед його смертю, — радимо уважно прочитати кожному надмірному "оптимістові", як теж "песимістові". Во хоч редактора Михайла Сосновського вже нема серед нас, хоч він відійшов з нез'ясованих достаточно причин, і тіло його спочиває на українському православному цвинтарі в Баунд Бруку, — тим більше записані його думки повинні освічувати нам шлях до мети, якої всі ми прагнемо.

Мар'ян ДАЛЬНИЙ

Український книжковий центр ушанував пам'ять М. Сосновського

За почином Українського Книжкового Центру, 2-го серпня 1975 р. українська організована громада в Чікаго достойно вшанувала пам'ять д-ра Михайла Сосновського, що був співосновником і заступником голови УКЦентру.

Поминання почалось о годині 11-ї ранку в соборі св. Володимира і Ольги. Настоятель собору, о. крилошин Маріян Бутринський відслужив панаходу за Покійного.

З церкви учасники перейшли до приміщень філії Українського Католицького Університету. Тут, у викладовій залі, відбулася одногодинна жалобна зустріч 35 представників українських громадсько-супільніх, культурно-освітніх, кооперативно-гospодарських і жіночих організацій та представників молоді. Відкрив зустріч вступним словом і нею проводив видавець Микола Денисюк, голзва Українського Книжкового Центру.

Головним промовцем був ініціатор створення УКЦентру, проф. д-р Дмитро Штогрин, який у своїм слові подав нарис 56-літнього життєвого шляху Покійного.

Доповненням доповіді були короткі виступи із спогадами про Покійного та з висловами співчуття для опечаленої дружини й для організацій і установ, з якими він співпрацював. Промозляли представники центральних міжрайонових, країнових та місцевих організацій, колишні співробітники й друзі Покійного.

Програму поминальної зустрічі записано на звуковій стрічці, а її копію переслано дружині Покійного для його особистого архіву. Крім того, вислано письмові вислови співчуття дружині з підписами всіх учасників цієї сумної вроочистості.

НЕ ЗАБУДЬТЕ
ВІДНОВИТИ
ПЕРЕДПЛАТУ
СВОЄЧАСНО!

ЗДОРОВ'Я

Коли пухнуть ступні ніг

Ступні й місця коло кісточок часто набрякають, наливаються, або й пухнуть після цілоденного ходіння, стояння на роботі тощо. Часом у тих місцях ніг шкіра стає лискуча, почервоніє, від натискання пальцями лишається заглиблення на якийсь час. Ці недобри ознаки на ваших ногах зникають, як звичайні, після цілонічного відпочинку. Чим вони викликані? Чи тільки втому ніг, зокрема тепер, влітку, коли люди більше ходять, коли в спеку на роботі стояти тяжче?

Набряки й опухання ніг може бути викликане недомаганнями серця. У ногах недостатній обіг крові, застій якої викликає на нижніх кінцівках набряки. Набрякають ноги також з хвороби нирок. Коли нирки не працюють справно, в тілі, знову ж у кінцівках, залишається застій солі. В обох таких випадках треба звернутися до лікаря, іншої ради немає.

Причиною набрякання чи й опуху ступнів у кісточках є також звичайна втому, що трапляється навіть при сидячій праці, коли людина мало рухається, бо це викликає сповільнення кровообігу. В такому випадку, прийшовши додому, треба лягти на півгодини, пристосувавши ноги високо піднесені — на зручному оперті (вимощенім подушками, скажімо), щоб ноги не були напружені й цілковито відпочивали. На кісточки (нижні суглоби ніг) покласти теплі оклади (компреси) з рушників, гарно прикрити їх, щоб не скоро прохолонули. Перед сном застосувати хвилин на 10 т. зв. перемінну купіль для ніг: теплу — холодну. Це дасть пожвавлення кровообігу в застояних місцях. При цьому треба мати на увазі — робити цю процедуру недовго й не застудити ноги.

Зрештою, не залежно з яких причин набрякають ноги, треба піти до лікаря на огляд і пораду щодо лікування. Вживати будь-яких ліків, внутрішніх, чи зовнішніх, на цю потребу без припису лікаря не можна, навіть, коли хтось радитиме — "з власного досвіду", бо наробите собі багато лиха.

УВАГА!

УВАГА!

Уже вийшла з друку п'єса В. Винниченка

МІЖ ДВОХ СИЛ

Упорядкував текст і зредагував його
проф. Василь Чапленко

Ціна 2 дол. з пересилкою

Замовляти в адміністрації "Нових Днів"

ДОСТОЙНИЙ ДАРУНОК ЮВІЛЕСІВІ

Західноуканадський збірник", том 14-ий осередку НТШ, Едмонтон, 1973, 208 стор.

Упорядкував Я. Славутич

Видання цієї збірки присвячене 100-річному ювілесі заснування Наукового Товариства ім. Шевченка. Матеріали "Збірника" охоплюють різні теми, підсумовуючи дослідницьку працю наших науковців про початки і розвиток українського культурного життя на заході Канади. Гарна світлина, вміщена на початку Збірника, є своєрідним символом самого характеру і тематики видання: це пам'ятник Т. Шевченкові у Вінніпезі.

Перша стаття М. Гладишевського "Національні назви перших українських поселенців у Канаді" — це коротка історія життя і праці наших пionерів в Алберті і Саскачевані з 1890 до 1920 року. Автор описує розвиток громадсько-організаційного життя перших поселенців (виходців з Галичини), зокрема оповідає про побудування першої "Руської церкви" 1912 року в Калгари та інше. Стисло і коротко, але цікаво описані давні події. Автор зумів вдало використати скупі відомості архівів англомовної преси Західної Канади.

На високому науковому рівні опрацьована стаття Я. Славутича "Українські місцеві назви в Алберті". Автор багато подорожував по всій провінції і на основі своїх досліджень і спостережень знайомить читача з багатьма місцями Алберти, де обживались, освоювалися і вкорінювалися перші поселенці з Галичини. І як незмируща пам'ять по пionерах і їхніх ділах, лишилися численні українські назви сіл, місцевостей, рік, озер, залізничних станцій, містів, установ, шкіл...

Про "Український внесок у шкільництво Алберти" інформує нас М. Хом'як. Автор докладно оповідає історію створення шкіл у Алберті (блізько 400), про відкриття 1905 року у Вінніпезі школи для підготовки вчителів, а також пояснює багато інших історичних фактів розвитку українського шкільництва в Західніх провінціях Канади. Зокрема, є згадка про перший український часопис в Едмонтоні — "Новини" (1913 рік), що твердо обстоював позиції боротьби проти асиміляції українців, вияснював потребу двомовності (англійської і української) у викладових програмах шкіл. Після Другої світової війни в Алберті було створено 50 нових шкільних округів. Докладність матеріалів, численні факти і числа свідчать, що автор чимало попрацював, щоб подати читачеві історично правдиву картину розвитку українського шкільництва в Західній Канаді.

ІІ. Саварин у статті "Українська мова у провінційних школах Алберти" поділяє історію

української еміграції в Канаді на три періоди. Перший — від 1891 року до 1941, коли було створено КУК. Другий період — 30 років — до 1971 року, у противагу першому, позначився значним посиленням боротьби українців за свої права. Початок третього періоду автор відносить до 1971 року і твердить, що відтоді ми вживаемо найновіших засобів у змаганні за остаточне утвердження української ідентичності, за всебічний прояв національної культури, як щостворений вклад до багатокультурності Канади. Автор докладно описує процес боротьби за українізацію у провінційних школах Алберти, що завершилася офіційно згодою уряду на право викладання української мови у школах Західної Канади. Зміна ситуації в українському шкільництві викликала потребу в підручниках. У практичному розв'язанні цієї проблеми — велика заслуга д-ра Яра Славутича, який особисто скомпонував і вдав кілька шкільних підручників для навчання української мови в школах.

Творчості українських письменників і ролі їх у розвитку Західної Канади присвячує свою статтю у ювілейному Збірнику В. Жила. Автор згадує твори кількох початківців, а також відомих прозаїків і поетів — О. Лугового, Д. Гуменної, М. Мандрики, Д. Мура, Б. Мазепи. Докладніше аналізує автор твір "Сини землі" — І. Кирика і чудову збірку "Завойовники прерій" — Яра Славутича. В цих двох творах досі найширше і найглибше освітлено українське життя на Західі Канади.

Стаття О. Малицького знайомить читача з працею осередку етнічних студій при Калгарському університеті.

Про нові напрями у металургійній технології пише у Збірнику В. Кунда. На мій погляд, стаття мало зрозуміла широкому читачеві, хоч тема — сучасна й актуальна.

Закінчується Збірник хронікою діяльності осередку Наукового Товариства ім. Шевченка на Західної Канаді. М. Хом'як подав опис праці осередку за період від 1955 до 1973 року. Вміщено також п'ять світлин голів осередку НТШ.

Підсумовуючи, можна ствердити, що ювілейний Збірник — цікаве і добре опрацьоване видання, хоч зустрічаємо і невластиві нашій мові слова і лексичні форми. Шкода, що трапляються прикірі друкарські помилки, які ніяк не личать слідному виданню.

ФІЗИЧНО СЛАБКІША СТАТЬ

У сім відомо, що рік 1975 в ООН проголошено Роком Жінки. Наслідуючи цю постанову світової організації, і наш СКВУ проголосив рік 1975-ий Роком Української Жінки. Та, на жаль, у постанові Генеральної Асамблеї ООН майже немає й натяку про якісні конкретні кроки цієї світової організації, щоб чимось особливо важливим для жінки цей рік відзначити.

А конкретизувати було чим. Взяти для прикладу хоча б те, що є ще деякі країни члени ООН, у яких право жінки дуже потоптане, навіть у самій Америці ще є 16 стейтів, у яких жінка не є зірвняна в правах з чоловіком, а в Радянському Союзі тисячі жінок перебувають у концентраційних таборах, караючись за свої політичні та релігійні переконання.

Таким чином, проголошення Року Жінки світовою організацією дає лише додаткове заохочення для організованого жіноцтва в світі проявляти свою ініціативу й святкувати свій рік відповідно до своїх уподобань і актуальних завдань.

І заохочення це помітне, бо організоване жіноцтво світу більше активізується і спонукує чоловіків не стояти осторонь такої важливої події. Це захотило декого приглянувшись трохи уважніше до фізично слабкішої статі та може часом і відхилити кутик завіси, за якою існує світ інший — жіночий світ.

Ігнорувати жіночий світ було б нечесно, а крім того — ще й небезпечно, бо жінок у світі більше, ніж чоловіків. За останніми статистичними даними в самій Америці жінок більше, ніж чоловіків, на 9 мільйонів, а в Рад. Союзі — на 19 мільйонів.

Причиною цього є передусім те, що в війнах гине багато чоловіків, а крім того ще й те, що пересічний вік жінки довший за вік чоловіка. За даними статистики в Америці жінка живе довше за чоловіка на 6 років, а в Рад. Союзі на — 7 років. І різниця між віком жінки та віком чоловіка дедалі зростає. Це свідчить про те, що жінка фізично витриваліша за чоловіка, що жінка терпеливіше переносить душевні й фізичні болі.

Чи то такі обставини, чи чоловіки стають пасивнішими, але жінки починають переймати на себе своє утримання, а часом і утримання родини. Жінка відважно включається до виробничого процесу в економіці країни. В індустріальних країнах зайнятість жінок на праці становить: у Франції — 47%, у Німеччині — 41%, у Бельгії — до 35%, в Англії понад 50%, у Рад. Союзі — 51%, в Америці — 38%.

Багато жінок починають "витискати" чоловіків з виробничого процесу, беручись за такі професії, які ніби були чоловічими. Багато жінок стали трактористками, шоферами, кондукторами, машиністами, інженерами, будівельниками, пілотами, капітанами. Багато жінок брало участь в останній світовій війні, і то в рангах — далеко не рядових, а в американській армії дві жінки піднесено до ранги генералів.

Відійшов у забуття той час, коли жінка-письменниця мусіла підписувати свій твір чоловічим ім'ям. Нині багато жінок-журналісток чи авторів художніх творів — пишаються великою популярністю серед читачів. Уже ніхто не дивиться, коли зустріне жіноче ім'я серед лікарів, адвокатів, навіть науковців, не говорячи вже про те, що виховна та вчительська професії личать уже ніби більше жінкам, ніж чоловікам, а навіть деякі релігійні кола ставляться прихильно до думки чи намірів мати за священика жінку.

Багато жінок працює в журналістиці, видавничій ділянці, науковому світі, однаке, керівництво такими ділянками перебуває в руках чоловіків, особливо в сфері науковій, де жінка просувається дуже обережно — чи з причин своєї скромності (чого майже не можна закинути сьогодні цивілізованій жінці), чи тут справді ще переважає талант і розум чоловіка.

Активізується жінка навіть у такій ділянці, як політика, засідаючи в парламенті, як депутат чи сенатор, там і тут бачимо жінку міністра, ба навіть на посту голови уряду.

Та все це є лише суха статистика, яка не дає повної картини того, чим живе жінка. А що жінка живе в іншому духовому світі ніж мужчина, це річ незаперечна, інакше вона не була б жінкою. Жінка має звої жіночі організації, свої періодичні видання, свою організовану ділянку життя, яку оздоблює лише за своїм смаком і уподобаннями. То її світ, на який чоловік не має впливу. Чоловік, шануючи жінку, лише сприяє всьому цьому та дбає про те, щоб улегшити працю жінки, віддаючи цьому значну частину своїх знаннів та здібностей. Гляньмо навколо і ми побачимо скільки праці й часу витрачається виключно для потреб жінки хоча б у таких галузях: одяговій, взуттєвій, косметичній, ювелірній. А погляньмо на модерне обладнання не лише кухні, а й усього хатнього устаткування й це додасть нам, може, відваги вимагати від жінки трохи більше й се-ріозніше думати про виховання дітей.

А все це значною мірою змінює взаємовідносини між чоловіком і жінкою, змінає деякі обов'язки з жінки й перекладає їх на чоловіка, часом навіть якось непомітно. Новочасна нерозумна жінка не хоче навіть пройти сто кроків до крамниці, щоб там купити харчі для родини. Вона може пролежати собі на здоров'ячко (хоча сумнівно, щоб це було їй на здоров'ячко) увесь день у ліжку чи на канапі, поруч якої є телефон — і їй усе доставлять до хати й поставлять там, де треба. А коли чоловік піввернеться з праці, а діти зі школи, вона може не бути дома, бо чоловік сам знає, де стоять "фридж" і вміє відкрити бляшанку.

Мабуть, так воно діється за законом природи, що ніде нічого не дастися, якщо десь воно не відбереться; активність жінки зростає в наслідок спаду активності чоловіка. З великою для чоловіка гіркотою слід зазначити, що чоловік почав

капітулювати перед жінкою. Чи готова жінка до того, щоб ініціативу перебрати в свої руки, покаже майбутнє, а покищо з приходом жінки до керівних висот світ ані на крихітку не покращав, навіть там, де керує жінка.

Сучасна жінка, вийшовши за межі "горшка та кочерги", займаючи місце в суспільстві серед інтелектуалів, у громадському житті, на фабриці, навіть у парламенті та помалу витискаючи чоловіка з праці на фабриці, яку мав би виконувати тільки він, — тим самим збільшує безробіття, модерна жінка курить цигарку, п'є горілку, одягається як і чоловік, засвоює чоловічі манери і т. д. Невідомо навіщо, уподібнюючись до чоловіка, жінка втрачає на своїй жіночості та властивості захоплювати мужчину свою зовнішністю. Це і подібні явища великою мірою сприяють тому, що подружжя стали не міцні. Молоді люди не певні, що їх більше захоплює — любов чи секс, тому одружившись, поживуть сяк-так до першого новонародженого, а потім починається одне до одного, сварка й руйнування сім'ї.

Одеї є початок занепаду духовости новонародженого в родині, бо там, де є справжня любов і взаємопошана між батьками, там і діти виховуються ніжнішими, чесніми, з любов'ю й пошаною до батьків та одне до одного.

Відома річ, що основою основ у вихованні дітей є родина, а в ній — мати, з якою діти проводять найбільше свого часу, тому в більшій мірі на сумлінні матері лежить виховання молодого покоління.

Це нагадування не ставиться в докір матері, бо є дуже багато матерів, які, жертвуячи своїми особистими вигодами, цілковито віддають себе вихованню своїх дітей, а крім того є багато дещо такого, що від них абсолютно не залежить. Та, на жаль, вони безпорадні в боротьбі з стихією, яка духовно калічить дітей не лише поза межами родини, а вже проникла до хати у вигляді порнографічної літератури, телевізійних дурощів тощо, з чим можна боротися лише організованим шляхом.

Появляються вже в пресі поєдинокі голоси матерів, які благають подати їм допомогу в рятуванні дітей від розпусти, наркотиків і взагалі всякого виду дегенерації, але це залишається "голосом волаючого в пустелі". Слідкуючи за пресою організованого жіноцтва, можна зустрінути багато добрих ідей, задумів, добрих доконаних діл, але справам доброго виховання молоді ще не досить приділяється уваги, мало боротьби з загрозою, перед якою ми стоїмо. А шкода, бо той моральний стан, до якого докотився сьогоднішній світ, якоюсь мірою падає й на сумління жінки, яка часто не цілком усвідомлює собі своє місце в суспільстві й свою ролю в родині.

Та що не говори, але жінка і лише жінка, є і буде матір'ю, поки існує світ. І через це на неї спадає велика відповідальність, за це їй належить найбільша шана й честь, якою вона мусить дорожити найбільше.

Божена КОВАЛЕНКО

ЛЕСІ

Багатогранна, як саме життя,
Слова у крицю оберталася,
Палку любов, найкращі почуття,
Країні рідній дарувала.

На кожнім перехресті чужини,
Бриніла пісня журавлина,
У ній цвіли волошками сади, —
Стогнала у ярмі Вкраїна.

Свій смуток не топила у слізах,
Назустріч йшла життєвим зливам,
Палав вогонь у лагідних очах,
В нещасті все була щаслива.

Мов живлячий струмок між камінців,
Будила душі збайдужілі,
Могутній, неповторний серця спів,
Взивав на бій і вів до цілі.

Життя погасло, як вечірня тінь,
Як зірка гасне перед ранком,
Та в пам'яті майбутніх поколінь
Зорітиме ясним серпанком.

1970 р.

НАЙКРАЩИЙ ПОДАРУНОК — КНИЖКА
ОЛЬГИ КОСАЧ-КРИВИНЮК

“ЛЕСЯ УКРАЇНКА. ХРОНОЛОГІЯ
ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТИ”

Видання Української Вільної Академії Наук
у США, 927 сторінок, 33 ілюстрації.

Книжка великого формату у гарній оправі
роботи Петра Холодного. — Ціна 20 дол.

Купуйте в українських книгарнях

або замовляйте в Академії:

Ukrainian Academy
206 West 100 St., New York, N.Y. 10023, USA

ДИВО ЧЕРЕПАХА!

На півночі Венесуели знайшли потрощений панцир черепахи, яка жила приблизно 6 мільйонів років тому. Рештки його перевезли в США, і там учени Гарвардського університету за шість місяців силами фахівців склали з них панцир в його первісному вигляді. Такої черепахи вчені фахівці ще ніколи не бачили.

ЦІННА ПРАЦЯ ПРО МАКСИМА БЕРЕЗОВСЬКОГО

Василь Витвицький. Максим Березовський. Життя і творчість. — В-во М. П. Коць.
Джерзі City, 1974, 94 стор.

Через два роки сповниться двісті літ від дня смерти Максима Березовського, нашого визначного композитора 18 ст., який, не мавши виглядів в повні виявити свій талант у поневоленій батьківщині, вибрав смерть 1777 р. Випереджаючи двосоту річницю, а радше підготувавши її, още недавно з'явилася перша обширна монографія про цього композитора пера нашого визначного музикознавця, в якій зібрано всі в вільному світі доступні джерела, навіть у рукописних копіях Большої, Парижу, Лондону. Недоступними, бо ще досі невпорядкованими, лишилися тільки архіви на батьківщині композитора.

Кожна країна видає друком свої культурні національні видання. За два століття появлялося й по два повні видання творів різних композиторів. Тим часом у нас довоно доводиться відстоювати право національної принадлежності мистця, якого намагається тепер привласнити той самий сусід, що не дав йому можливості для розвитку та постійно кривдував в оцінках. За останнє півстоліття твори Березовського з'являлися в різних антологіях російської музики: Черепніна (французькою та німецькою мовами) та С. Л. Гінзбурга (Істория русской музыки в нотных образцах. Москва, 1948, 1968). Останній звернув увагу, що Березовський є автором "першої в історії "русскої" музики фуги".

В другому виданні Великої Радянської Енциклопедії (1950 р.) змінено національність композитора з української (вид. 1927 р.) на російську. Хрестоматія українська джовтневої музики (Київ, 1970) передруковала за Гінзбургом дві частини духовного концерту, в тому ж і цю фугу. Композитор, з обережності називається тут "майстром вітчизняної (!) музики, за походженням українець" (ст. 451). Редакторка Хрестоматії не наважилася передруковувати від "старшої сестри" зразків з опер Березовського та Бортнянського, тому огляд музики для театру обривається вертепним дійством 17-18 ст., за яким слідують надто скромні зразки музики до "Наташки Полтавки" Барсицького з 1833 р.

1971 р. з'явилася в США платівка "Російська хорова музика 18 століття" у виконанні Російського Академічного Хору СРСР під кер. О. Юрлова, в коментарях якої (англійською мовою) згадується Березовський як "перший російський" (!) композитор, опера якого ставилася в Італії. (Інші "представники" тієї музики — це... Бортнянський та Ведель).

З огляду на все це появі праці про життя і творчість Березовського та ще й з насвітленням української музичної культури до його народження, саме тепер незвичайно багато важить. зокрема її резюме англійською мовою. Треба сподіватися, що тепер і музикознавці на Україні доб'ються дозволу заглянути в архівні та опубліковані нові матеріали про Березовського, хоч напевно проміне ще багато часу до появи його досі не друкованих 16 духовних концертів.

Монографія складається з двох частин: біографічної і критичної. У першому розділі читач дістає уяву про рівень музичної культури Глухова, резиденції гетьманів України й міста, де народився Березовський, та Київської Академії, де майбутній композитор був спудесм. Далі насвітлюється життя в Придворній капелі в Петербурзі, де переважали українці, та оперного ансамблю, в якому провід мали італійці. Розділ про перебування та студії Березовського в Італії незвичайно багатим матеріалом з новими біографічними даними, як, приміром, оцінка таланту студента його вчителем чи фотокопія початку іспитового завдання на почесне звання члена Большонської Фільгармонічної Академії. Автор відмежовує виразно факти від здогадів чи фантазій. Обставини, що довели до психічного заломання композитора пов'язуються з політичним становищем України (Березовський повернувся з Італії в тім самім році, коли москали зруйнували Запорізьку Січ та посилили русифікацію) та нестерпною атмосферою придворного музичного життя, яке описується об'єктивно на основі московських джерел.

Огляд творчості починає автор від переліку друкованих запричасників, вказуючи на прикмети їхньої будови, гармонійного пляну, вказуючи на спорідненість мотивів з українською пісенністю. В запричаснику "Во всю землю" нас зацікавлює обізнаність композитора з етосом тональностей: E-dur порівнювали тоді до пишної корони (вістування апостолів обняло всю землю). B-dur — інтимність, Fis-dur — найвіддаленіша в колі тональностей ("до кінців вселеної"). Крім запричасників, автор широко коментує "Отче наш", написаний на німецький текст, що про нього досі знаємо тільки з коротких згадок, та "Вірую". Докладно аналізується тут духовний концерт "Не отвержи мене во время старости" — вершину творчості композитора. Подивляючи класичну симетрію фуги, пропонуємо як більш переконливу схему поділу за гармонічним пля-

ном, що за ранньо-класичної доби вирішував структуру твору:

Перша частина:

(експозиція) (епізод 1) (проз. 2) (епізод 2)
тоніка — домінанта домінанта — домінанта
24 т. паралелі 22 т.

Друга частина:

п. 3 еп. 3 (attaca) реприза (проз. 4, еп. 4)
паралель — домінанта тоніка — кода
26 т. 26 т. 13 т.

Тут запримічається наближення фуги до форми сонатного аллегро в більшій мірі, ніж в оперній арії. Третій епізод цієї фуги — це імброліо, стисліше і додержуючись звичня Падре Мартіні, фуга типу *attaca*, що вплинула на техніку сонатного проведення пізніше; 4 проведення фуги з імітацією стретто, азгементацією виконує роль синтези, а кульмінаційна точка приходить в прикінцевому епізоді, після чого кода заокруглює форму.

Далі автор знайомить читача з сюжетом опера "Демофонт" та збереженими чотирма аріями. Монографія вперше відкриває наявність у Березовського C-dur сонати для скрипки і клавесину на підставі рукопису, що зберігається в Паризькій Національній Бібліотеці.

При поясненні практики генерал-баса (ст. 66) віралося передчення: Георга Ф. Тетемана *General-Bass Uebungen*, написана 1733-34 (згідно з MGG) не подібна змістом до праць Гаспаріні чи К. Ф. Емануеля Баха, бо це збірка п'сс з цифрованим басом, частинкою д'я голосу, а частинно для скрипки, а не теоретичний твір, як у двох згаданих авторів.

На закінчення монографії автор підсумовує всю літературу про Березовського (в бібліографічному пскажчику подано поважну кількість використаних праць) та на закінчення говорить про значення композитора в історії української музики. Музикознавець відкидає історично не відповідні давніше окреслення доби та сміло ставить Березовського як раннього класика, як композитора, що крокує з духом стилевих шукань у музиці і часом назірів віщую можливості майбутнього розвитку.

Праця заохочуватиме піznати твори замовчуваного композитора, допоможе зберегти його для української культури, яка його породила. Вірю, що праця В. Витвицького стане поштовхом до відшукання і опублікування решти його творів.

Нехай це буде Вашою амбіцією, Денисій Передплатнику, — приєднати болай одного передплатника "Нових днів"!

C. Воскрекасенко

ЗАПИТАННЯ ДО ВЧИТЕЛЯ

— Шановний вчителю, ви зволили сказати. Що ми завжди повинні іншим помогати...

— Авже, — учитель відповів, — у цьому суть! — Тоді для чого ж інші ті живуть?

НЕВИХОВАНІСТЬ

— Який невихованій кавалер у тебе, доню мила. Весь час він позіхав, коли я говорила.

— Не позіхав він, — чус мати, — А намагався щось тобі сказати.

ПОВНА ДОВІРА

Одна знайома другій проголошує казання:

— Не вір ти чоловікові,
Що ніби й справді їздить він на полювання...
Який там біс!

Адже ні разу зайця він ще не приніс?

— Саме тому
І вірю я йому.

ПЕРЕДБАЧЛИВИЙ СИНОК

Звертається синок до батька:

— Тату,
Ти побалакай там,
Аби тобі набавили зарплату...
— А що хіба? — питає батько сина.
— Та в мене скоро буде вже дружина.

КМІТЛИВА МАРИНКА

— Не вередуй, кажу, бо дядя забере, —
Лякає мати донечку Марину.
— Не забере, — всміхається мале, —
Він і своїх діток покинув.

* * *

Той, хто засидівся в старім сідлі,
Упезненлій, що кращого немає від старого.

І все,
Що появляється нового на землі,
Трактує він, як випад проти нього.

* * *

Не будь дрібничками щаслив,
Не вдовольняйся тим, що вже зробив.

Життя лише тоді щасливе,
Якщо зробити прагнеш неможливе.

* * *

Не купиш радости за гроши, —
Не варто тратитись дарма.

КРИТИЧНЕ МІРИЛО ІДЕЙНОСТИ Й КРАСИ

Анатоль Юриняк: **Критичним пером.** Упорядкував Іван Овечко. Видавництво "Greeley", Лос-Анджелес, 1974, стор. 318. Ціна \$5.00.

През літературну критику пишуть у наші дні багато. В основному її розглядають як оцінювання й тлумачення ідейно-мистецького змісту творів літератури та виявлення їхніх позитивних якостей і хиб, часто поминаючи її виховне значення та її роль як співтворця літературного процесу. Таким чином, у широкому розумінні здорові літературні критики допомагає авторам виконати серйозніше й сумлінніше їхні мистецькі завдання, а читачам вірно й глибоко пережити їхні твори та винести з них правильне очуття її розуміння.

Перед нами ґрунтовна літературознавча збірка Анатоля Юриняка — *Критичним пером*, що широко обговорює літературно-мистецькі та суспільно-національні теми (1955-1973 рр.). Книга складається з двох частин: літературно-критичних статтів, нарисів, нотаток (сторінки, що відкриває цю частину немає чомусь у тексті; вона позначена лише в змісті) та публіцистики, що обіймає школу, пресу, еміграційну громаду й націю в цілому. Більшість статтів цієї збірки друковано вже в таких пресових органах, як *Озид. Нові дні. Молода Україна. Українські вісті. Українське життя. Свобода тощо*.

Віримо, що читачам відоме прізвище Анатоля Юриняка та його літературно-критичний і суспільний дорібок. 1972 р. українське громадянство Лос-Анджелесу урочисто відзначило його 70-річчя з дня народження та 50-річчя літературної діяльності як письменника й журналіста. Мистецька програма цієї ювілейної зустрічі відбулася в залі Українського осередку культури й складалася з творів ювілята (співаних, читаних і декламованих), з огляду його творчого шляху, що його подав письменник Ол. Шпилька, із вручення ювілярові грамоти УКО "на знак пошани й вдячності за невтомну плідну працю на ниві української культури" та зі слова ювіляра на тему "Ми і молодь".

В А. Юриняка поважний літературний дорібок: тоді літературознавчі праці: *Літературний твір і його автор*, статті й есеї (1955). *Мистецькі компоненти літературного твори* (1964). *Засоби і способи поетичного вислови* (1966). дві п'єси *На палеких шляхах* (1953). *Справжня нарешчена* (1967. почте видачня 1972). збірка поезій *Людям і собі* (1965) та *Камікадзе падає сам*, оповідання *Жейлетон* (1973).

До рецензованої книги ввійшло, на нашу думку, найцінніше з його доробку, бо майже в кожній розвідці чи статті виявилися його покликання, інтереси та уподобання. Розглядаючи найвідоміші питання літературного процесу, він авторитетно обговорює літературні персонажі, теми літературних творів, естетичні й суспільні ідеали.

традиції, новаторство тощо. Для нього критика — це "служіння громаді на літературно-мистецькому фронти" (стор. 17). А критик — це той, що має робити підсумки розвитку літератури, узагальнювати нагромаджений досвід, осмислювати здобутки в культурному розвитку, бо в мистецьких творах

краса відображенна, не первісна, а умовна, обумовлена системою уявлень і понять про гарне, про красу, систему, що є міроздайна в суспільстві мистця.

Цього роду красу не сприймеш без підготування, естетично "не переживеш" без належного "розважування". Треба ж, найперше, гаразд представити собі ту систему понять і уявлень гарного, яка водила рукою мистця, усвідомити — звідки та система росте і куди прямує. А буває і таке, що автор "систему гарного" свого суспільства (сучасників) свідомо відкидає, тоді потрібно вияснити — чи він це робить в ім'я ідеалів майбутнього, чи в ім'я ідеалів минулого? Для визначення місця творчості того чи іншого поета або письменника в літературному процесі свого суспільства це питання має величезну вагу. (Стор. 17-18).

Таким чином, автор не спрошує свого підходу, бо він щиро прагне розкрити духовий світ творця, простежити особливості його розвитку, виявити його систему гарного, відтворити його творче піднесення та поглибити увагу до людини в її відношенні до естетичного й суспільного ідеалів.

Одним із кардинальних питань, що його вдало затаркнув наш критик, є факт, що "літературознавство, включно з літературною критикою, належать до тих ділянок людського знання, де аксіом немає" (стор. 19). Цим відкрито широке поле для дискусії між письменником, критиком і читачем, з якої, без сумніву, користують усі три групи однаково, бо істиною здорової критики було, є і буде допомогти письменникові й читачеві та вишколити критика для повсякденного глибокого розгляду літературних творів чи взагалі інших життєвих явищ.

У центрі уваги нашого автора — доброзичлива критика. Він виступає рішуче проти брутальних тонів автора чи критика, бо вважає, що таїй стан є надуванням і наругою над "естетичним чуттям людини" (стор. 41). Критик повинен виконувати свої обов'язки без прихованого цинізму злости, чи роздратування, навіть тоді, коли його доводиться говорити про смішне й неповажне. Бо одною з рис доброї критики є не лише оцінити й розглянути літературний твір, але також збудити тривкий інтерес до нього. Такими якраз і з літературознавчі статті й рецензії А. Юриняка, що часто виглядають як короткі літературні дослідження, зокрема коли автор розглядає поетич-

ну творчість. Тоді він обоз'язково старається розкрити ідейний зміст твору, оцінити його естетичне та виховне значення та розкрити його мистецьку форму. Його цікавлять композиція, сюжет, персонажі, засоби типізації образів, особливості мови й мистецька майстерність у цілому.

Для прикладу візьмемо його рецензію "Туга за сонцем Б. Олександрова". Розглянувши внутрішнє групування збірки (а наш автор, треба сказати, дуже любить добру організацію твору за певним принципом: жанровим, тематичним чи яким іншим), він приступає до оцінки твору. При чому, висловлюється дуже чітко:

Лірика Б. Олександрова від початку до кінця (не вчисляємо сюди пари гумористичних віршіз) ніжно-сумовита і таки пессимістична. Пессимізм автора *Туги за сонцем* нераз філософськи-зрівноважений, то знову якийсь, сказати б, серпанково-ліричний, акварельний. Але тим не менше глибокий і усвідомлений. (Стор. 116).

У цьому прикладі помічаємо щирість, правильний підхід, а найосновніше — уникання загальників. Між іншим, в іншій рецензії він пише, що "два мірки до одного явища прикладати можуть лише люди нещирі, і цієї внутрішньої суперечності авторові треба уникнути" (додамо — й критикові; стор. 38). Часом дуже влучно А. Юріняк помічає літературні взірці, які поєт чи письменник старається відтворити. Наприклад, у цій же рецензії на збірку *Туга за сонцем*, він пише, що "наш автор не тільки любить, але й адекватно ритм і дух, і взагалі стиль поезій Рильського відтворює" (стор. 118). Тоді критик переходить до канонів віршування, дає їхню характеристику, часом і висловить терпке слово догани: "Нема сумніву, що маємо справу перш за все з недбалістю, а не нестачею кваліфікації. Та це ще більш обтяжує нашого автора (Івана Евентуального). Це не має найменшого виправдання" (стор. 56). Дуже суворі критичні зауваги, але заслужені вмітівовані аналізою тексту й, таким чином, заслужені. Дуже часто критик любить закінчити свій огляд навіть дотепно, як наприклад, у випадку Б. Олександрова, він пише: "від себе побажаємо авторові наступну збірку видати не за 20 років, а за 4-5. (А може вдастся скоріш?)" (стор. 119).

Критик часто в своїх працях пояснює літературні терміни, що, на нашу думку, не завжди потрібне. Часом воно має навіть від'ємну вартість, зокрема, коли він говорить про щось таке, що є очевидним. Радує нас зате чіткість композиції його окремих статей та широке коло висвітлених питань, що помагає зрозуміти літературний твір.

Дуже нам подобаються практичні поради критика, що їх знаходимо в окремих оглядах. Він пише: "Що можна ще авторові порадити"? І опісля за пунктами обговорює ці поради. Це буває дуже конкретний матеріал та вичерпно поданий. Одне слово, він застосовує сміливі розширення берегів критики, вдало поєднане з оцінкою, доцільноти чого не можна заперечити.

Юринякові статті, наприклад, "Велична па-

м'ятка минулого і дорожка живим", про по-вість Олеся Гончара *Собор*, справляють добре враження. Вони вміло скомпоновані і справді забагачують наш духовий світ, вносячи до нього новизну краси природи та краси творів мистецтва (собору). Ці витвори людського духа проникають саму сутність життя, поривають нас стати духово чистими й гарними. У тому й величність собору, цього живого свідка козацької минувшини, що своїм духовим зором дивиться в майбутнє, у вічність, ігноруючи радянську дійсність. У цій статті автор прийшов до дуже цікавих висновків:

КРІЗЬ СЬОГОДНІ мистець Гончар вже бачить ЗАВІРА. І хто має право заборонити йому ділитися побаченим із читачами? І чи не смішним і каригідним є намагання диктувати мистецтві, куди і як довго він має дивитися і ЦО бачити! Якщо дев'ятирічний козацький СОБОР править авторові за нехібного суддю і вчителя козацької громади — як треба шанувати предків, берегти і шанувати їх творіння-осяги, то СКАРБНЕ покликане виконувати іншу важливу ролью. Цей чудовий дарунок природи... навчає читача любити і шанувати природу рідної землі... (Стор. 73-74).

І тут якраз наші святі дорожковази, що сприяють утвердженню людського щастя та осягненню прекрасного в житті народу та окремої людини, задивлених на природу і живих свідків минулого (собор) — стають дійсністю.

Чотири статті, присвячені творчості Винниченка, є значним вкладом у рецензований збірник. Найбільшу вартість, на нашу думку, має стаття "Українське село в ранніх творах Винниченка". де автор уміло змалював раннього Винниченка, полоненого стихією українського села. У цьому цікаво написаному дослідженні, що ґрунтуються на набутому досвіді, він стверджує:

Отже є певна підстава думати, що модна за тих часів марксистська світоглядова настанова зумовила певну нехіт письменника до патріярхального, консервативного середняцького селянства... Письменник мріяв, що "сільський пролетаріат" може і мусить у перспективі часу забезпечити національно-українське обличчя майбутній незалежній Україні. (Стор. 111-112).

Хочемо відзначити, що в більших літературознавчих статтях, де автор обговорює прозові твори (*Собор*, *Соняшна машина* тощо) чи окремі оповідання, він не вдається до аналізи, яку ми помічали в оглядах. Ці праці мають описовий характер і тому й не дивно, що часто вони написані з неоднаковим успіхом. Нашому критикові найкраще вдаються аналітичні статті, бо там він має широкі можливості виявити силу свого критичного пера.

Глибшими спостереженнями й важливими висновками відзначається стаття "Шляхом титанів поетичного слова" (до сторіччя з дня народження Лесі Українки). А. Юріняк показав, як із кожним десятиріччям зростає коло визнавців і шанувальників Лесиной поетичної творчости, бо "дій-

сна, високої вартості мистецька творчість не вмирає, а живе в живому суспільстві, наснажуючи його країні одиниці на високі задуми і чини" (стор. 126). Позиції автора щодо Лесиних драматичних творів виглядають нам серйозно обґрунтованими й наскрізь вірогідними.

Цікавими є "Мої заваги до творчості Ф. Достоєвського". Автор слушно вважає, що Достоєвський є виразником "передчуваної ним, його мистецьким еством Ночі західної християнської культури". Він зовсім не захоплюється його творчістю і не робить данини своєму часові, а заявляє відкрито, що популярність Достоєвського в країнах Заходу "свідчить про нездірковий психічний клімат у цих країнах" (стор. 218).

Крім більших систематичних статей і критичних оглядів, до книги увійшли ще нотатки, наприклад, "Режисер і письменник у фільмі" про фільм *"Тіні забутих предків"*, випущений Київською кіностудією. Тут автор дуже цікало підійшов до проблеми модерних формальних і технічних засобів у кіномистецтві. Він пише:

нові, чи пак свіжі формально технічні засоби покликані служити якомога глибшому розкриттю авторського ідейного задуму, а не ставити самоціллю і підпорядковувати собі твір, нераз вихолощуючи його дійсну суть. (Стор. 228).

У нотатці "Красно дякуємо за мистецький подарунок" ("Жанна д'Арк" у поставі Торонто-ського театру "Заграва") автор розповів про цю мистецьку виставу, вказавши критично на її світла й тіні та на велике зусилля театру дати громаді "щось до надуми, щось з царини тих вічних проблем людського гону до правди і краси" (стор. 238).

Напрошується ще такі зауваження. Особливо прикро, що в такій потрібній і технічно розмаїтій праці не подано бібліографії. Ми запримітили в книжці деякі друкарські похибки, як також вільне місце залишене в дужках (думаємо, що там щось пропущено) на стор. 10. Далі, українське скорочення для сторінки є "стор.", а не "стр.". Варто також поспідовно писати "большевицький", або "більшовицький", але не писати раз із о, а раз із і.

В цілому поява *Критичним пером* А. Юріняка є визначним явищем у науковому й культурному житті української еміграції. Можна тільки почути, що книга видана малим тиражем (500 примірників). Лишається побажати, щоб проблеми критики й далі широко висвітлювались у нашій науковій літературі та щоб наше громадянство ними цікавилось. Практичне значення книги незаперечне, вона потрібна для літературознавців, письменників, поетів, учителів, студентів та всіх тих, що дорожать українським друкованим словом і хочуть його правильно сприйняти й зрозуміти.

З уваги на обмежений тираж, книгу *Критичним пером* не кожному легко знайти в наших книгарнях, тому для охочих придбати її подаємо адресу автора:

A. Yuryniak, 1455 Sutherland St.
Los Angeles, California 90026, USA

МІЖ КАНАДОЮ ТА АНГЛІЄЮ

Між Канадою та Англією проведено новий підводний кабель довжиною 2,800 морських миль для телефонного зв'язку між Канадою й Великобританією. Кабель забезпечує одночасно 1840 розмов.

НАЙБІЛЬША ЗІРКА

Група британських і американських астронавтів оптично виявила найбільш віддалений від Землі космічний об'єкт з астрономічним позначенням 00-172. До цього 10 мільярдів світлових років. Раніше цей об'єкт був виявлений радіоастрономами. За допомогою триметрового дзеркального телескопа Лікської обсерваторії в Англії і сучасних електронних підсилювачів тепер удається побачити зображення і сфотографувати цей об'єкт. Можливо, це одна зірка, а не їх скупчення. Отже сила світла цієї зірки величезна, вона випромінює стільки ж світла, скільки вся наша галактика!

ВІДНО З КОСМОСУ

Впродовж 84-денної лету космічної станції "Скайлеб" американські космонавти досліджували також Землю. Фотометоди дозволили їм зробити корисне відкриття: на півночі пустелі Невада виявлено значні поклади мідної руди.

ЛАЗЕР РІЖЕ ДЕРЕВО

Учені спробували використати для різання дерева... промінь лазера. На стовбур спрямовується потік світла, і за один імпульс — 50 мікросекунд — деревина в цьому місці "випаровує" до 1,6 міліметра. Якщо промінь "працюватиме" на повну потужність, то зможе розрізати колоду діаметром 0,75 метра за 0,05 секунди.

ЖИТТЕВА СИЛА

Працівники археологічного музею Нагаока (Японія) відкопали поблизу міста лісові горіхи, які пролежали в землі понад 3000 років. Вони були вкриті шаром глини, який перешкоджав доступові повітря. Ці горіхи — за всіма даними — слід було вважати мертвими, але коли їх висадили в ґрунт, з них розвинулися життєздатні рослини.

З НОВИХ ВИДАНЬ

Недавно вийшла з друку праця
Д-РА ВАСИЛЯ ВИТВИЦЬКОГО
про життя і творчість визначного українського композитора 18-го стол.

МАКСИМА БЕРЕЗОВСЬКОГО

Монографію можна замовляти у видавництві:

M. R. Kots

1215 — 17 Summit Ave.

Jersey City, N. J. 07307, USA

Ч И Т А Ч И П И Ш У Т Ъ

Вельмишановний п. Редакторе,

...Ваш журнал прагне до гідного, безстороннього, розсудливого підходу до справ, тримається належного рівня. Ви вмієте відрізняти важливе від низького. Ось Ви правильно оцінили гарвардський здобуток українців. Тримайте в курсі справ і надалі своїх читачів про працю українського гарвардського центру та захищайте його від зелено-косоокої заздрості "своїх".

Не бійтесь підносити журнал до академічного щабля. Ви не тільки не відстрашите цим своїх читачів, а навпаки — придбаєте їх іще більше.

Із щирою пошаною

Олександер БІЛАНЮК
Валлінгфорд, Пенсильванія

Вельмишановний п. Редакторе,

Дозволю собі зробити одне зауваження: Ваше інтерв'ю з проф. Славутичем, на мою скромну думку, не причинилося до піднесення престижу Вашого журналу. Так сама й вірш Івана Діденка про поета Славутича.

Ваш Л. ЯЦКЕВИЧ, Філадельфія

Ви, дорогий наш Читачу, маєте таке саме право висловити щиро свою критичну і найкритичнішу думку, як і я — заслужити на скритикування будь-чого надрукованого в нашему з Вами журналі. Припускаю, що Ви не схвалюєте оформлення того інтерв'ю (вислови, зайві деталі), а не зміст у цілому. Не надрукувати такого змісту інтерв'ю було б не тільки кривдою для професора Славутича, а й гріховним заплющуванням очей чи втіканням у кущі — перед лицем десятків жертв безкарного свавілля з боку властіпредержащих анальфабетів-славістів у деяких канадських університетах, які ось десятки вже років — без знання і навіть (таких випадків чимало знаємо) без вимагання наукових ступенів незаслужено займають в університетах високі посади (мають синекуру) і розпаношуються, як самі хочуть: тих видають з праці (осіб із знаннями й науковими ступенями), а багатьох "забраковують" — не допускають до праці в університетах, як вони кажуть і пишуть, — "через брак відповідної кваліфікації" (у кандидата б то, який кваліфікацію має), хоч саме той надстрогий суддя своїми знаннями та вміннями не переступив ішо понад рівень поганенької букваря котроєсь із слов'янських мов (здебільшого, розуміється, російської мови). А університетські зверхники, як відомо, дотримуються "філософії" невтручання в таких випадках — дивляться на ті каригідні злодіяння, як в одному з університетів навіть студенти казали свого часу. байдужісінько і блей-

денно-блайндно... Навіть цілком не погоджуючись із стилізацією проф. Славутича в згаданому інтерв'ю, треба хоч трохи розуміти крик його на болілі душі (три роки ж і без праці жив чоловік) і так само хоч трохи дарувати йому за таке чи сяке перечулення. Можна не сумніватися, що Верховний Суд Канади підійшов до Славутичевої справи з холодним розсудком і рішення виніс таки справедливе. А хто ж і з яким розсудком угляне в справі отих десятків кваліфікованих і найкваліфікованіших професорів — там безпідставно викинених, а там цинічно не прийнятих на працю? Хто й коли вкаже місце всяким незнайкам секс-чи ікс-черменам, які своєю круговою порукою, забезпечивши собі синекуру з незаслужено упривілейованого становища, діють як готтентоти і нікому понад свій убогий рівень не дають нагоди в університеті поряд з ними працювати? А це ж вони не підносять, а затримують розвиток слов'янознавства в університеті, зводять його до нижчого і найнижчого рівня: тільки бо так їхня синекура не може бути загрожена... А це ж вони і їм подібні всюди ось так діють зі своєї зелено-косоокої заздрості до кожного, хто понад їх убогий рівень, хто не може й не хоче спуститися до їх ницьності. Думаймо, що хочемо про Славутича, але було б краще (і Солженицин такої думки про відважний самозахист), якби жертви сваволі прімітивів по університетах не капітулювали, а боролися до переможного кінця — за справедливе вирішення їх справ. А Славутичів приклад перевонує, що є на світі суд і справедливість — для тих, хто за те послідовно і відважно бореться.

Д. К.

Дорогі друзі!

Хочу повідомити Вас, як знайшов я Ваш журнал "Нові дні". Зайшов до книгарні — і мене захопила назва журналу. Думаю: мабуть, щось нового знайду в тім журналі. І я дуже полюбив культурний зміст Вашого журналу і тому, що Ви не партійники й не піддержуєте партій, котрі руйнують Україну і все, що українське.

Ми мусимо знайти спільну мову з нашими братами й сестрами в Україні, інакше українці ніколи не побачать вільної України... Ми та гілка, котра відломилася від пня і чахне. І може зачахнути.

...А лихо наше — це пиха, зарозумілість і міжпартійна ненависть. Одні з тих, що вже розколоилися на чотири партії, сказали мені, що треба бити нашого брата. А я кажу — ні! І ще раз ні! Треба нашого брата-українця вчити, щоб він знов, як москаля бити. І не бойкотувати свою рідну пісню, мистецтво, традиції, бо хто це робить. він помагає москалеві розпинати Неньку Україну.

Г. ПРИХІДКО, Тандер Бей, Онт.

Посвячення ОДУМ-івської оселі “Україна” біля Лондону, Онт.

Ранок, навколо тихо, сонце виходить своїми проміннями із-за підгір'я уквітчаного розкішними деревами, які наче на замовлення, хтось насадив для оселі, що й ім'я “Україна”. Внизу рівнини протікає чистенька річка, що наче проситься, щоб її пригатити й зробити став для купання й вирощування риби, щоб було дійсно, як на нашій Україні: і став, і верби і луг, а на горі вишневий садок. Біля річки стоїть будівельна машинерія Миколи А. Співака, голови Дирекції корпорації, лежать 6-тоннові бльохи для перегату річки, вже розлочато вивезення землі-каміння, де буде став, робиться дорога для головного заїзду на оселю, починається будова мосту через річку й наєспається дорога аж до паркуванальної площа та майбутніх спортивних майданів.

При в'їзді до оселі майоріє напис: “Вітаємо Вас на Оселі “УКРАЇНА”!”, що всім нам зворушує серце до рідного краю. Словом, уже навколо видно празю Дирекції й членів та прихильників корпорації, які вибрали неділю 13 липня для посвячення оселі.

10-та година ранку, о. Микола Дебрин розпочинає польову Службу Божу в асисті церковного хору. До св. Евангелії, о. Микола виголосив дуже змістовну проповідь, як берегти своє рідне: віру, мову, традиції, щоб врятуватися від загрози безвір'я й асиміляції — для добра свого народу, який перебуває зараз на межі свого “бути, чи не бути”; закликав присутніх до конструктивної праці, вступати в члені корпорації “Україна”, організованої для високої цілі — виховання ОДУМ-івської молоді, а й старшим тут буде присмне місце для відпочинку. По св. Літургії слідує чин посвячення оселі.

Після обіду, приготованого жіночим комітетом під проводом пані О. Співак, розпочалися збори членів корпорації.

Голова Дирекції Микола А. Співак відкрив збори, інформував про стан справ та про розпочату працю на оселі; він звернув увагу, що Дирекція має плани й завдання, але вже вичерпуються гроші, щоб далі провадити будову. Перший заступник голови, організаційний референт І. Данильченко інформував про купівлю землі (110 акрів), про завдання корпорації та необхідність побільшити позичковіклади, щоб можна вести нормальну працю, а оселя почала діяти. Секретар, Микола П. Тищенко перечитав протокол з попередніх надзвичайних зборів, відбутих в Торонто; Скарбник п. Борис А. Яремченко подав фінансовий стан каси, прибуток від позичок, ренту землі, банкових відсотків тощо — близько 100 тисяч дол. готівкою, а фінансовий секретар, В. Решетняк підтвердив вірність книгодводства. П. Ф. Подопригора, голова Контрольної Комісії, підтвердив вірність звітуючих і закликав присутніх до вкладів позичок, та роздав усім бажаючим статут корпорації.

Голова Ради Коша Старших Виховників ОДУМ-у з Канаді, О. Харченко, подякував п. М. Співаку за його великий вклад праці. Отєць М. Дебрин по-

здоровив членів і Дирекцію з посвяченням оселі й закликав до жертвенної співпраці для виконання плянів розбудови оселі.

У побажаннях, пані Е. Петришина з Детройту внесла чек 1,000 дол. позички на оселю, а п. М. Різанець з Лондону — на 3.000 дол., таким чином у побажаннях поступило 16.000 дол. позичок-укладів. М. Співак подякував о. Миколі за посвячення оселі та всім тим, що внесли позички і закликав усе громадянство підтримати цей чин своїми позичковими вкладами, щоб спричинитись у цей спосіб до розбудови великої і гарної оселі “Україна”.

Після зборів члени з Торонто, Гамільтону, Детройту — оглядали оселю; молодь і діти мали свої заняття. Проф. М. Смік побажав, щоб ця оселя була дійсно виховансько установовою ОДУМ-івської молоді, а молодь, щоб була зразком в українському національному житті. Тоді б і нам старшим легко було приїздити сюди на відпочинок.

Ф. Подопригора

Ювілейна зустріч ОДУМ-у

29-31 серпня 1975 р. відбулась у Торонто масова ювілейна Зустріч одумівської молоді, присвячена 25-літтю ОДУМ-у. У п'ятницю, 29-го серпня, в аудиторії Вест Парк школи, з успіхом відбувся концерт одумівських мистецьких груп із різних міст США і Канади. 30-го серпня в мовному готелі “Констелейшен” відбувся репрезентативний бенкет під керівництвом інж. Петра Родака. Під час бенкету промовляли Владика Мстислав та голова Центрального Комітету ОДУМ-у, д-р Юрій Криволап. Після бенкету була забава з танцями.

У неділю, на оселі “Київ” успішно пройшла зустріч одумівської молоді з українським громадянством, що розпочалась Архиєрейською Службою Божою при співучасти Блаженнішого Митрополита Михаїла. До численних присутніх промовляли д-р Василь І. Гришко й д-р Євген Федоренко. Від СКВУ вітав одумівську молодь ген. секретар мгр. Юрій Шимко, а від Управи міста Торонта — радний Василь Бойчук. Програмою зустрічі вміло керував артист Ростислав Василенко.

Невзажаючи на непевну погоду, українське громадянство своєю численністю участю підтримало ювілей Об'єднання Демократичної Української Молоді, чим засвідчило, що ОДУМ має на кого спертись у своїй корисній виховній праці. Хоч на Зустрічі помічались деякі організаційні недотягнення (вражала, наприклад, відсутність за почесним столом на бенкеті колишніх голов Центрального Комітету й голов Головних Управ, як теж відсутність журналу “Молода Україна” з відповідними ювілейними матеріалами) проте, це не заперечує факту, що ОДУМ став однією з найсильніших українських організацій у вільному світі й має добрі перспективи дальнішого росту, чого йому й бажаємо в його ювілейний рік.

М. Д.

Катерина СЕНИШИН

“Козубівські” вечори

(Підсумки зимово-весняного сезону)

Уже майже двадцятий рік у Торонті продовжується корисну культурно-мистецьку працю Мистецьке Стоваришення “Козуб”.

За цей час відбулося біля три сотні різних вечорів, які відвідало понад десять тисяч шанувальників культурної і корисної праці.

У місяці травні ц.р. закінчено зимово-весняний сезон рядом гідних уваги “козубівських” п'ятниць.

Один із перших вечорів (28-го лютого) був присвячений пам'яті оперового співака **Михаїла Голинського**. Іраїда Черняк (голова Мист. Ст.в. “Козуб”) у своїй змістовній доповіді згадала ряд музичних критиків, які високо цінили українського тенора, називаючи його “українським Карузом”.

Добірна мистецька публіка, цікаві спогади та художнє оформлення сцені мистцем А. Бабичем, дали запевнення, що “козубівці” наснажені творчою снергією та бажанням до дальшої культурної праці.

20-го березня відбулася добре опрацьована доповідь проф. Яра Славутича “Краса Шевченкової мови”. Доповідач підібрав багато мозгових прикладів із поетичної творчості Шевченка, якими відтворив красу й багатство Шевченкового слова.

Професор Славутич, як літературознавець і поет, зумів зацікавити публіку; доподіль, ряд питань і доповнень — зробили вечір цінним і цікавим.

Третій вечір (4-го квітня), який зацікавив мистецьку публіку, це доповідь бібліотекаря і вчителя Михаїла Гави—“Мозаїкі і фрески Св. Софії у Києві”.

Схематичними великими плянами давніх поселень на “подолі” городів князя Володимира й князя Ярослава, доповідач накреслив іхнє історичне значення та безпосередній зв'язок із величавою спорудою, яку в той час побудовано, названо “Собор Св. Софії”, і в якій і досі збереглися мозаїчні й фрескові цінності культури України XI століття.

На закінчення доповіді, присутні оглянули десятки кольорових діяпозитивів (мозаїк й фрески), які вдало синхронізовано на тлі релігійних композицій Березовського, Веделя і Бортнянського.

Доповідь настільки була цікавою, що довелося її повторювати у “Дискусійному клубі” при Суспільній Службі Українців Канади.

Четвертим вечером (18-го квітня), для відмічення трагічної долі українського вченого М. Плевако, була доповідь проф. Івана Горішнього під називою “Харківські україністи”.

Доповідач накреслив трагічний шлях професора Миколи Плевако й багатьох інших українських вчених, які свою працею збагачували українську науку, мали пошану серед наукового світу, а в час так званої “сталінської чистки” безслідно зникли.

9-го травня відбулась доповідь режисера Лазра Кемпе — “Режисерське розкриття драматичного твору Лесі Українки “Лісова пісня””.

Творчу, коротку силуетку доповідача накреслив художник Андрій Бабич, підкresлюючи маркантні місця його праці на сценах українських театрів як актора й режисера.

Доповідач, використовуючи текст “Лісової пісні” й допоміжних виконавців для інсценізації (Валентина Родак і Карпо Рогозький), розкривав таємничі містерії серед простолюддя, які мали сильний вплив на творчість Лесі Українки.

Психологічний аналіз дієвих осіб і лід кінець доповнення, зроблені проф. Горішним, могли б бути дуже цікавою лекцією для нашої молоді, яка цікавиться сценічним мистецтвом.

На закінчення сезону (16-го травня) був улаштований “Вокально-музичний концерт” з виконавцями: Бэрбенец Елеонора (кол. сопрано), Раїса Садова (сопрано), Леонід Скірко (бас), Ярослав Сенишин (піаніно), Петро Черняк (тенор), Мирослав Романюк (скрипка), Ростислав Василенко (художнє читання), та Казимир Олешкевич (музичний супровід).

Ряд оперових арій, народніх пісень, музичних точок і художнє читання професійного актора Василенка, створили високої кляси мистецьку атмосферу, яка полонила більше як півтори сотні добре публіки.

На осінній сезон (місяць жовтень) вже пороблено ряд домовлень на такі вечори: “Українська геральдика та гербознавство”, “Дохристиянські пам'ятки культури в Україні”, “Канадський гуморист, Степан Лекок”, та “Галерея канадських художників і їхні праці”.

З ВІДЗНАЧЕННЯ О. ПРОТ. М. ДЕБРИНА — НА РІДНУ ПРЕСУ

В суботу, 12. 7. 1975 р., заходом Управи Української Православної Громади в Лондоні, Онт., зorganізовано привітальний чайний вечір о. прот. Миколі Дебринові, настоятелю Громади, з нагоди обрання його 15-тим Собором УГПЦК кандидатом на єпископа.

Голова Громади п. Гр. Кошарний, відкриваючи вечір, попросив о. настоятеля провести молитву. Господар вечора — п. О. Гуттан покликав до слова голову Громади. П. Гр. Кошарний, в своєму звітно-інформативному слові сказав про велич Собору, на якому дотеперішньому Первоієрархові нашої Церкви — Архиєп. Михаїлові надано сан Митрополита, зі званням Блаженніший; Владику Архиєп. Андрея обрано Блаженнішим Митрополитом Вінніпегу і всієї Канади, Владику Бориса вивищено в сан Архиєпископа, а нашого настоятеля, о. прот. Миколу Дебрина обрано кандидатом на єпископа УГПЦК.

Далі слідували привіти від організацій. Першою привітала о. прот. Миколу голова відділу Союзу Українок Канади — пані Г. Володченко, яка доповнила інформативне слово голови Громади, подаючи багато цікавого з діяння 15-го Собору з Вінніпегу, бо була делегаткою Громади на ньому. Пан М. Співак, колишній голова Будівельного Комітету і багаторічний голова Громади — вітав Отця

від Управи відпочинкової оселі "Україна", яку за-куплено для молоді ОДУМ-у, і яка вже має понад 100 членів і 150.000 дол. майна. Панна М. Блощинська виголосила замістовне слово від філії ОДУМ-у, а п-ні О. Співак як голова Батьківського Комітету Рідної Школи. Далі вітали: п. Ф. Подопригора — голова відділу СУЖЕРО, п. І. Данильченко — голова ГУ ТОП-у на Канаду, та п. Д. Степанюк від громадянства. Під кінець, о прот. Микола, зворушенний таким теплим прийняттям, дякував усім за привіти й присутність, а головно жінкам з відділу Союзу Українок Канади, що приготували багату чайну перекуску. П-ні Г. Володченко зробила заклик до збірки на рідну пресу. Збірка, переведена пп. Б. Яремченком і М. Тищенком, дала \$73.00.

Молитвою закінчено цей величний вечір. Дай, Боже, діждати о. прот. Миколі Дебрину щасливої хвилини висвяти, а громаді нашій, щоб дав Бог дістати такого священика, як був о. Микола. Всім щира подяка за все й за збірку, з якої \$10.00 приделено на "Нові дні".

Ф. Подопригора

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

Іван Бережний

УКРАЇНСЬКА МОВА

Початкова граматика української мови ч. 1 Ціна \$ 1.50

Цей підручник задовольнить потреби III-ї і IV-ої кляс наших приватних шкіл.

Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ч. 1

Фонетика й морфологія Ціна \$ 3.00

Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ч. 2

Синтакса Ціна \$ 2.50
Третє видання

Замовляти в "Нових днях".

Школам і книгарням та церковним громадам
— знижка.

КУПІТЬ ЦІ КНИЖКИ!

М. Ю. Брайчевський, "ПРИЄДНАННЯ ЧИ ВОЗ-З'ЄДНАННЯ, критичні зауваги з приводу однієї концепції".

Книжка написана сучасним українським радянським істориком. — Ціна: 2.00 дол.

Іван П. Багряний, "ЛЮДИНА БІЖИТЬ НАД ПРИРОДОЮ". — Ціна: 6.00 дол.

Іван П. Багряний, "ТАК ТРИМАТИ".
Ціна: 3.50 дол.

Володимир Винниченко, "СЛОВО ЗА ТОБОЮ, СТАЛИНЕ". — Ціна: 8 дол.

В. Винниченко, "НА ТОЙ БІК" — повість.
Ціна: 3.00 дол.

LOOK COMRADE — THE PEOPLE ARE LAUGHING...

Підрядянський гумор зібрав і видав Іван Коляска. — Ціна: 2.50 дол.

А. Юрінняк, КАМІКАДЗЕ ПАДАЄ САМ, оповідання й фейлетони, 184 стор., звичайна обкладинка. — Ціна 5.00 дол.

Василь І. Гришко, "ТРЕТЬЯ СИЛА, ТРЕТИЙ ШЛІХ, ТРЕТЬЯ РЕВОЛЮЦІЯ". — Ціна: 1.50 дол

Василь Іванис, "ДО ПРОБЛЕМИ КАВКАЗУ".
Ціна: 0.70 дол.

Олена Курило, "УВАГИ ДО СУЧASНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ".
Ціна: 2.00 дол.

Ліндрій Бондаренко, "Слово в дискусії, якої не було (замість аналізи дивних потягнень пп. М. Лівицького та М. Степаненка)".
Ціна: 1 дол.

Анатолій Юрінняк, "ЗАСОБИ І СПОСОБИ ПОЕТИЧНОГО ВИСЛОВУ". — Ціна: 1.00 дол.

Петро Карпенко-Криниця, "ІНДІАНСЬКІ БАЛЯДИ". — Ціна: 2.00 дол.

Олександер Солженіцин, "НОБЕЛІВСЬКА ЛЕКЦІЯ З ЛІТЕРАТУРИ". — Ціна: 0.50 дол.

Книжки замовляти в адміністрації
"Нових Днів".

POSTAGE PAID AT TORONTO
 Second Class Mail Registration
 Number 1668
 If not delivered please return to:
 NOWI DNI
 28 Northcliffe Blvd.
 TORONTO, ONT., CANADA
 M6H 3H1

УКРАЇНСЬКА КНИГА В ТОРОНТО

ОГОЛОШУЄ

НОВІ КНИГИ З УКРАЇНИ

Степан Васильченко. ТВОРИ В ТРЬОХ ТОМАХ. "Дніпро", 1974, 3 книги.	\$6.85
Степан ВАСИЛЬЧЕНКО. ЗАЛІЗНІ СТОВПИ. "Веселка", Київ 1974, стор. 16.	
Малював В. Євдокименко. Ця повість розповість вам про Т. Г. Шевченка.	0.45
ВЕСНЯНІ ДЗВІНОЧКИ. "Веселка", Київ 1974, стор. 24. Малювала Адель Гілевич.	0.45
Леонід Глібов. ТВОРИ У ДВОХ ТОМАХ. "Наукова думка", Київ 1974, 2 книги. До збірки ввійшли: байки, поезії, твори для дітей, російська поезія, драматичні твори, статті фейлетони, театральні рецензії та листи.	9.60
ГОМЕРОВА "ІЛІЯДА". Для дітей переказала Катерина Главацька. "Веселка", Київ 1974, стор. 182.	2 10
КИЇВСЬКИЙ МУЗЕЙ ІСТОРИЧНИХ КОШТОВНОСТЕЙ. "Мистецтво", Київ 1974, 194 ілюстрацій і 22 стор. вступу. Книга подарункова, крейдяний папір, великого формату.	19.50
КИЕВО-ПЕЧЕРСКИЙ — ДЕРЖАВНИЙ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ЗАПОВІДНИК. "Мистецтво", Київ 1974, стор. 120, а з них 106 ілюстрацій. Фотоальбом на укр. мові.	8.75

КИРИЛО КОЖУМ'ЯКА. Українська народня казка. Малюнки О. Павловської. "Веселка", Київ 1974, стор. 12.	0.45
Ковінська Ол. ПОДОРОЖ ДО ВОРСКЛИ. Гумористичні повісті, новели, оповідання. "Дніпро", Київ 1975, стор. 384.	1.95
МУЗИКА В ДИТЯЧОМУ САДКУ. Випуск I. "Музична Україна", Київ 1974, стор. 74. Книга призначена до дошкільного віку.	1.75
До збірки ввійшли слідуючі твори: Ой за гаєм, гаєм, Ладки-ладусі, Сорока-ворона, Ой коточок, коточок, Дибки, дибки, Коза-дереза, Чобітки, Козлик, Собачка та багато інших.	
ПРО БІДНОГО ПАРУБКА І ЦАРІВНУ. "Веселка", Київ 1974, стор. 36.	0.70
Малював Юлій Крига.	
Руданський Степан. СПІВОМОВКИ. "Дніпро", Київ 1974, стор. 158.	1.35
Марфа Тимченко. АЛЬБОМ. "Мистецтво". Київ 1974, стор. 26. вступу. 52 ілюстрації. Автор статті та упорядник Б. С. Бутник-Сіверський.	5.75
УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ КАЗКИ. Малюнки А. Базилевича. "Веселка", Київ 1975, стор. 76.	1.50

Пишіть за списками книжок і пластинок.

Замовлення більше \$15.00 крамниця оплачує за пересилку. Пошта за одну пластинку в Канаді 50¢, за кожну додаткову 20¢. В США 75¢, а за кожну додаткову — 25¢.
 В Онтеріо просимо додавати 7% сейл текс.

УВАГА! До замовлення на \$1.00 (одного долара) просимо прислати 20 центів у Канаді і США на поштову оплату. Слід вказувати ім'я автора та назву книжки.

UKRAINSKA KNYHA

1162 Dundas Street West, Toronto 3, Ontario, Canada
 Tel.: 532-8928